РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ БАНКУ

1.1. Економічна сутність управління пасивами банку

Визначальною функцією кредитних установ є залучення та акумуляція вільних фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів. Різновидом комерційних підприємств вважають банківські установи, які створюють переважну частину своїх ресурсів шляхом залучення коштів. Для проведення банками пасивних операцій вельми важливо постійно формувати та підтримувати власну ресурсну базу. Цей процес насправді грає визначальну роль, порівняно з більшою частиною операцій банку, які спрямовані на одержання доходів, тому що визначає джерела коштів й природу зв'язків банку.

Значною мірою пасивні операції характеризують форми, умови та напрямки вкладання банківських ресурсів, себто склад та структуру активних операцій. Таким чином, фундаментом діяльності комерційного банку, пріоритетним його завданням є залучення ресурсів. Без вирішення цього завдання під загрозою взагалі існування банку.

Також вміння кредитної установи привертати депозити, залучати недепозитні джерела для проведення своєї діяльності вважають одним з головних критеріїв популяризації банку з боку інших учасників фінансового ринку.

Таким чином, створення комерційним банком власної ресурсної бази здійснюється через пасивні операції, що являють собою функціонування кредитної організації, яка пов'язана зі створенням власних коштів, приверненням фінансових ресурсів вкладників та будь-яких кредиторів, а також виділенням певної комбінації джерел коштів, що необхідні для підтримання ліквідності.

Сучасна банківська діяльність звеличує роль пасивних операцій, затим що тільки вони формують масштаб дохідних операцій банку. Окрім цього, в зв'язку з необхідністю пошуку резервів для збільшення прибутку банківськими інститутами все більша увага приділяється позиції, при якій залучені кошти розглядаються як самостійний об'єкт управління і джерело підвищення ефективності роботи. В цілому, існування ресурсної бази кредитної установи, якість та кількість залучених коштів:

1) віддзеркалює стабільність та надійність комерційного банку;

2) слугує індикатором якості надання банком послуг клієнтам (кількісної лінійки послуг клієнтам, існування філіальної мережі; присутність електронних банківських послуг і т. і.);

3) формує цінову політику банку, а саме змогу керівництва комерційного банку адекватно впливати на коливання ринкових цін на банківські продукти та послуги;

4) розкриває кредитний потенціал банку, і, врешті-решт, величину банківського прибутку.

Ми дослідили, що термін «банківські ресурси» дещо ширше, ніж термін «кредитні ресурси», через те, що ресурси банку неодноразово спрямовуються не тільки на кредитування, але й на проведення інших банківських операцій.

Пасивні операції орієнтовані до мобілізації, залучення комерційним банком коштів зі сторони, від юридичних і фізичних осіб. Активні операції зводяться до розміщення існуючих у банку коштів, вкладання їх у прибуткову діяльність, передання іншим юридичним та фізичним особам. Пасивні операції зосереджені, головним чином, на залученні вкладів, отриманні кредитів від інших банків та випуску власних цінних паперів.

Ми погоджуємося з тим, що для комерційного банку його власний капітал (статутний, пайовий, акціонерний) є тільки відправною точкою для відкриття банку та часткою його робочого оборотного капіталу, проте позикові кошти, які є наслідком пасивних операцій, слугують базою

діяльності банку. В сучасних умовах діяльності доля позикових коштів комерційних банків налічує близько 75 % сукупного капіталу для багатьох банків. Вказана частка позикових коштів зумовлює доречність прискорення діяльності банків щодо їх залучення, використання різнобічних форм і методів залучення. Пасивні операції охоплюють, в першу чергу, відкриття і обслуговування строкових та безстрокових депозитів клієнтів банку [7].

Комерційні банки, разом з іншими суб'єктами господарських відносин, мають своїм обов’язком акумулювати в себе необхідну кількість грошових коштів або ресурсів для гарантування своєї комерційної й господарської діяльності. Тому в умовах сьогодення проблема надходження ресурсів має першочергове значення. Зумовлюється це тим, що з переходом до ринкової моделі економіки, скасуванням державної монополії на банківську діяльність, створенням дворівневої банківської системи склад банківських ресурсів потерпає істотних змін, оскільки, з одного боку, суттєво скоротився загальнодержавний фонд банківських ресурсів, а сфера застосувування його сконцентрована на першій ланці банківської системи – Національний банк України; з іншого боку, виникнення підприємств, установ та організацій з різними формами власності спонукає до створення нових власників тимчасово вільних грошових коштів, які на власний розсуд окреслюють місце, строки, спосіб їх зберігання, а вже це спонукає до створення ринку кредитних ресурсів, органічно вступає до системи грошових відносин. Окрім того, об’єми діяльності банків, які визнаються направленістю його активних операцій, корелюють з сукупним обсягом ресурсів, якими вони володіють, і зокрема від кількості залучених ресурсів. Окреслене середовище підсилює конкурентну боротьбу між банками за залучені ресурси.

Водночас з ринком кредитних ресурсів стартує розвиток ринок цінних паперів, на якому банки займають місце продавців власних або покупців державних та корпоративних цінних паперів. Існування страхових, фінансових та інших кредитних установ сприяє конкурентній боротьбі на

ринку кредитних ресурсів і посилює проблему залучення банками тимчасово вільних грошових коштів.

Ресурси комерційних банків або банківські ресурси «представляють собою сукупність власних і залучених коштів, наявних в його розпорядженні і використовуються для здійснення активних операцій. За способом створення усі ресурси комерційного банку ранжують на власні, позикові (залучені)» [14].

Пасивними називаються операції, з використанням яких банки акумулюють свої ресурси для здійснення кредитних та інших активних операцій. Пасивні операції виконують ключову роль в діяльності комерційних банків. Головним чином, завдяки ним банки поширюють кредитні ресурси на грошових ринках. Виділяють три форми пасивних операцій комерційних банків:

- внески до статутного фонду;
- відрахування з прибутку банку на створення або укрупнення фондів;
- депозитні, позадепозитні операції.

З використанням першої та другої форми пасивних операцій створюється перша група кредитних ресурсів – власні кошти. Депозитні та позадепозитні операції формують другу групу ресурсів - позикові чи залучені ресурси. Визначальна роль перших покликана для підтримання стійкості банків, тому що за їх допомоги створюються необхідні банкам резерви. Власні ресурси - основне джерело вкладень у довготермінові активи.

Статистичні дослідження доводять, що залучені кошти комерційних банків складають до 99 % усіх надходжень грошових ресурсів для здійснення активних операцій, насамперед кредитних.

Певна річ, що для утворення комерційного банку та плодотворної його діяльності потрібно стартовий мінімальний власний капітал. Розмір його набагато коливається. У банківській системі за кордоном власні кошти утримують тільки декілька відсотків усього капіталу комерційного банку.

Слід наголосити, що властивістю банківського бізнесу є той факт, що комерційний банк розвивається здебільшого на залучених коштах, які в сукупних пасивах комерційного банку налічують до 90 %, тоді як власні лише близько 10 % [20].

Проте дослідження пасивів комерційних банків найчастіше розпочинається якраз з його власного капіталу. По-перше, тому, що наразі не можливо почати банківську діяльність не залучивши власний капітал. По-друге, тому, що важливість власного капіталу в діяльності банку є значно суттєвою, аніж його доля в усьму обсязі пасивів. Власний капітал банку - це і серце його діяльності, і єдиний резерв за умов неконтрольованого збігу обставин.

Формування власного капіталу відбувається під час утворення банку й спершу нараховує суми, отримані від засновників як внески від них до статутного капіталу банку за умови, якщо банк утворюється у формі товариства з обмеженою відповідальністю. Якщо банк утворюється в формі акціонерного товариства, то створення власного капіталу відбувається шляхом купівлі акцій. Також власний капітал нараховує усі накопичення, які отримані банком за час його діяльності, що розподілялись між акціонерами (учасниками) банку у вигляді дивідендів або розтрачені на інші цілі. Власний капітал персоніфікує суми грошових коштів, які будуть розподілятися між акціонерами (учасниками) банку за умов його закриття. Перефразувати можна так, в разі розпродажу всіх активів банку: цінні папери, у його володінні, будівлі, обладнання, інше - й вимагати до повернення усі видані їм позички, а отриману суму коштів скерувати на відшкодування зобов'язань банку перед третіми особами (вкладниками, кредиторами), та сума коштів, яка залишилася після цих дій, й буде тим власним фактичним капіталом, на який зможуть претендувати акціонери (учасники). Якщо станеться ситуація, коли активи банку будуть продані за нижчою вартістю, чим їх оцінено за балансом, то усі збитки мають бути погашено за рахунок власного капіталу і, таким чином, будь-який з акціонерів отримає меншу суму, чим та, яка в

балансі банку відповідала вартості його акцій. Отже, економічна самостійність та стабільність функціонування комерційного банку забезпечується власним капіталом банку. Його вважають в банківському середовищі резервом ресурсів, що надає акцепту для підтримання платоспроможності банку нарівні з втратою ним частки своїх акцій.

Три функції, притаманні власному капіталу: захисна, оперативна і регулююча. Захисна функція забезпечує захист економічних інтересів вкладників і кредиторів, також є змога відшкодування їм компенсації при виникненні збитків або через банкрутство банку; одночасне здійснення функціонування банку незважаючи на збитки банку [16]. Тому її вважають головною на протязі усього терміну функціонування банку.

Функція забезпечення оперативної діяльності є вкрай важливою з моменту утворення та на відправних етапах функціонування банку. В цей час за допомогою власного капіталу банку здійснюється фінансування купівля або оренди основних фондів, комп'ютерів та оргтехніки, організаційних заходів зі формування систем безпеки в банку, впровадження банківських технологій та засобів зв'язку. В подальшому функція забезпечення оперативної діяльності для банку набуває другорядного значення навпроти підприємств та організацій сфери матеріального виробництва, в яких вона є визначальною на протязі усього терміну діяльності.

Сутність регулюючої функції капіталу полягає в тому, що крізь фіксацію розміру власного капіталу чи його певних складових наглядові органи повинні впливати на банківську діяльність задля обмежання рівня банківських ризиків. Таким чином, для розрахунку обов'язкових економічних нормативів щодо регулювання діяльності банків, які встановлені Національним банком України, показники власного капіталу банку застосовуються в десяти з тринадцяти обов'язкових нормативів (окрім нормативів ліквідності). Інакше, розмір капіталу банку істотно впливає на обсяги та напрямки здійснення банківських операцій.

1.2. Місце депозитних зобов’язань в структурі пасивних операцій банків

Пасивні операції передусім охоплюють депозитні операції, а саме операції щодо привернення грошових коштів юридичних і фізичних осіб, депозити на визначений строк та/або до запитання. Їх частку зазвичай є основною в частині пасивів.

Об'єктами депозитних операцій є депозити, а саме розмір грошових коштів, які суб'єктами даних операцій вносяться в банку на визначений термін та які акумулюються на рахунках в банку відповідно до затвердженого порядку здійснення банківських операцій.

У практиці комерційних банків залучені кошти називають депозитними зобов'язаннями, які представлені лінійкою депозитних операцій. Депозитні операції комерційних банків включають операції з залучення коштів на депозити (пасивні депозитні операції) або розміщення наявних в розпорядженні комерційного банку коштів на депозити в інші кредитні установи (активні депозитні операції).

Пасивні депозитні операції – основне підґрунтя для кредитних організацій.

У європейському банківському праві сутність кредитного інституту визначається через депозитну угоду. Перша банківська Директива Ради ЄС визначає кредитний інститут як підприємство, бізнес якого полягає в прийомі депозитів та інших коштів із зобов'язанням повернення від невизначених осіб і надання кредитів за свій рахунок.

В економічній літературі визначення і межі депозитних операцій трактуються неоднозначно. У європейському банківському праві депозитом є будь-який кредитний баланс, який з'явився в результаті того, що грошові кошти були залишені на рахунку, або внаслідок тимчасової ситуації, що виникла шляхом нормальних банківських операцій, і який кредитний інститут має повернути відповідно до застосовуваних положень права або

договору, а також будь-який борг, що підтверджений сертифікатом, виданим кредитним інститутом.

В українській практиці депозитами називають грошові кошти, розміщені в банк клієнтами на відповідні рахунки, та банки користуються ними згідно з законодавством.

На рисунку 1.1 наведено класифікацію депозитів комерційного банку за формою вилучення.

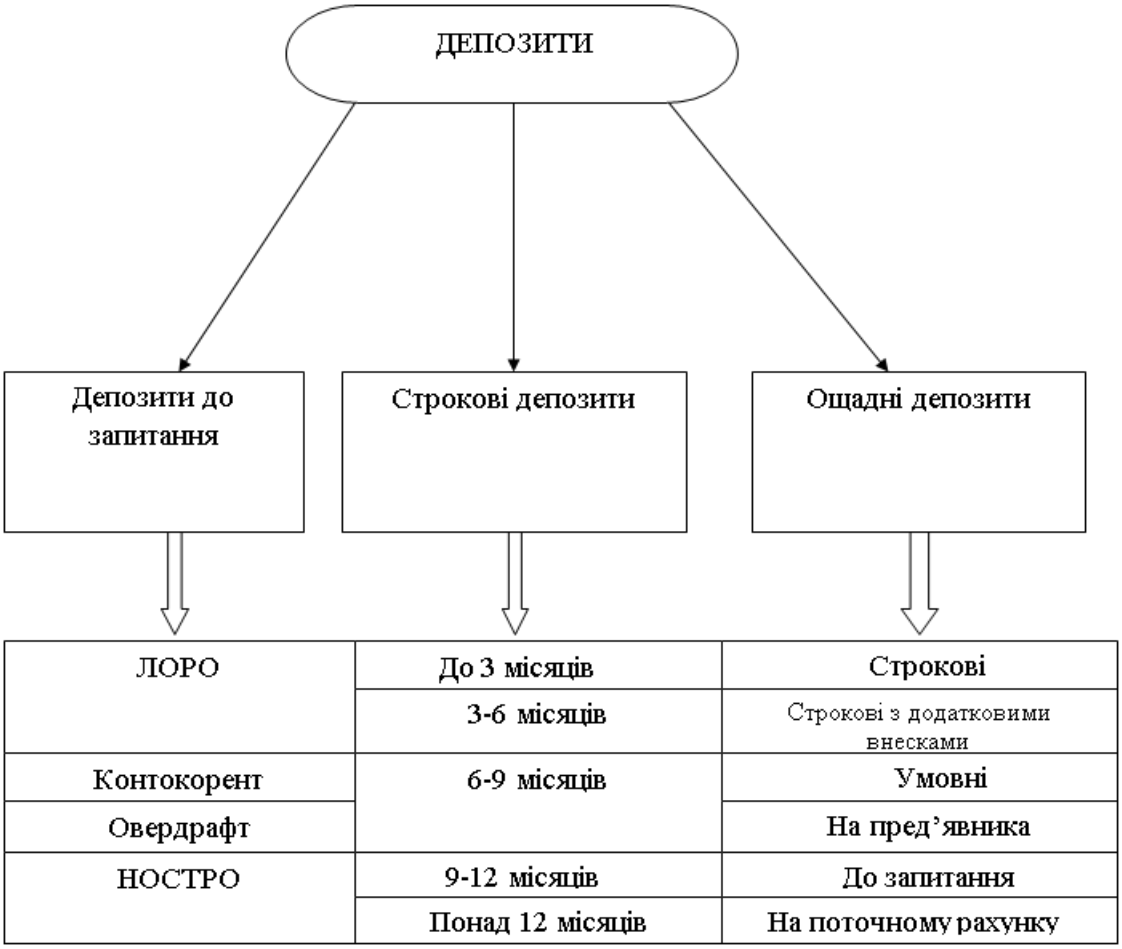

Рис. 1.1. Класифікація депозитів комерційного банку за формою вилучення

Пасивні операції відіграють в комерційних банках першочергову роль по відношенню до активних. Саме використовуючи їх, відбувається залучення коштів для майбутньої інвестиційної діяльності банків.

В залежності від строків депозити поділяють на: до запитання; термінові (за видами - депозитними та ощадними сертифікатами); ощадні вклади.

Класифікація депозитів за іншими ознаками; терміни, види вкладників, умови поповнення та зняття коштів. Депозити до запитання включають різні рахунки, з яких їх власники зможуть отримати готівку на першу вимогу після отримання грошових і розрахункових документів. Перевага для власників депозитних рахунків до запитання - це висока їх ліквідність. Готівку на ці рахунки зараховують й знімають під час проведення господарських та інших операцій, які позначаються на рахунках в грошовому вираженні. Головний мінус – немає змоги сплатити відсотки по рахунку та незначний відсоток.

Строкові банківські депозити - це грошові кошти, що надійшли до банку на обумовлений договором термін. Згідно цього власникам сплачується наразі дещо вищий відсоток, аніж по депозитами до запитання і, неодмінно, є лімітування щодо дострокового вилучення, а, зазвичай, й по до вкладенням вкладу.

Банками пропонуються різні види ощадних вкладів, які відкривають фізичним особам: строкові, строкові з додатковими внесками, виграшні, грошово-майнові виграшні, цільові, поточні, з завчасною звісткою щодо вилучення коштів тощо. Розуміння банками значимості ощадних вкладів в тому, що за їх участю акумулюються невитрачені доходи населення і реконструюються в продуктивний капітал. Тому саме юридичні і фізичні особи можуть бути суб'єктами депозитних операцій.

Депозити включають грошові кошти, які надійшли до банку шляхом підписання договору банківського рахунку (договору на розрахунково-касове обслуговування) та договору банківського вкладу (депозитний договір для юридичних і фізичних осіб), а також залишки коштів на кореспондентських рахунках будь-яких банків в даному банку (кореспондентських рахунках ЛОРО). У банківській діяльності України депозити включають також кошти, залучені через продаж клієнтам банківських сертифікатів і векселів.

За практикою західних банків депозити за можливістю їх вилучення діляться на такі види [19]:

- так звані «гарячі гроші», які вилучаються з великою ймовірністю (наприклад, депозити, вразливі щодо коливань процентних ставок);
- ненадійні, які вилучаються в діапазоні 25-30 % їх величини;
- стабільні кошти (основні депозити), мінімальна ймовірність їх зняття.

За строками депозити ранжують на дві категорії:

- депозити до запитання;
- строкові депозити (за видами - депозитні та ощадні сертифікати).

Депозити до запитання охоплюють кошти на поточних, розрахункових, бюджетних, інших рахунках, які застосовують для розрахунків або для цільового використання коштів на кореспондентських рахунках інших банків (ЛОРО), а також депозити фізичних та юридичних осіб до запитання.

Через більшу кількість операцій за вказаними рахунками операційні витрати на них зазвичай вищі, ніж за строковими депозитами, але оскільки за цими рахунками банки, зазвичай, виплачують незначні відсотки або не сплачують відсотків взагалі (через це клієнтам банку можуть надаватися деякі пільги), вказані ресурси є дещо дешевими для банку. Одночасно цей вид ресурсів є найменш стабільним, а тому банкам треба заощадити більш високий оперативний резерв для забезпечення ліквідності по ним. Отже, оптимальним допустима питома вага таких коштів в ресурсах банку до 30-36 %. В Україні частка цих коштів, як правило, є вищою.

Строкові депозити - це кошти, які передані їх власниками в банк на фіксований договором термін. Через це власникам сплачується значно більший відсоток, чим по депозитам до запитання і, часто зустрічаються обмеження щодо дострокового вилучення, а також найчастіше - і щодо поповнення депозиту.

Операційні витрати банків за строковими депозитами в основному нижчі, ніж за депозитами до запитання, але платежі за відсотками є значно

вищими, через це банкам не завжди вигідні. Комерційні банки мають інтерес в залученні строкових депозитів, бо ці кошти можуть бути направлені у довгострокові вкладення.

Термінові банківські депозити розмежовуються на:

а) умовні (депозити зберігаються до настання якоїсь події, умови);

б) з попереднім повідомленням про вилучення коштів (клієнт в заздалегідь обумовлені терміни повинен подати заяву на вилучення);

в) власне строкові депозити.

У свою чергу безпосередньо строкові депозити ранжуються за такими термінами: до 30 днів; від 31 до 90 днів; від 91 до 180 днів; від 181 дня до 1 року; від 1 року до 3 років; понад 3 років.

Ощадні вклади в зарубіжній банківській практиці є проміжними між терміновими депозитами і депозитами до запитання. Ощадні вклади можуть робити як фізичні, так і юридичні особи (в основному некомерційні). Ці вклади не мають фіксованого терміну, оформляються ощадною книжкою, кошти за якою списуються в будь-якому відділенні комерційного банку, процентні ставки по ним нижче, ніж по строкових вкладах, але вище, ніж за вкладами до запитання.

Відповідно до законодавства України ощадними вкладами називаються тільки вклади населення. Вклади фізичних осіб цікавлять банки тим, що вони, зазвичай, мають довгостроковий період, а отже, слугують джерелом довгострокових вкладень. Недоліками для банків є: обов’язковість сплати вищих відсотків за вкладами і зменшення наразі маржі (дельти між відсотками по активних та пасивних операціях); впливовість різних чинників на подібні вклади (політичні, економічні, психологічні), що призводить до загрози швидкого відтоку коштів за цими рахунками й наражає на втрату ліквідності банку; незмога банку постійно поновлювати ці ресурси.

Відповідно до Господарського кодексу України договір банківського вкладу з вкладником-громадянином є публічним договором, а пункт

договору про відмову від права на одержання вкладу на першу вимогу є несуттєвою.

В Україні, поряд з країнами з розвиненими фінансовими ринками, нещодавно чіткі межі серед видів депозитів є розмитими, натомість ви'являються рахунки, які поєднують в собі якості рахунків до запитання і строкових депозитів. Головним чином це причетно вкладам населення.

Відповідно до Господарського кодексу України юридичні особи не мають права перераховувати кошти, що знаходяться на депозитах, іншим особам або знімати з них готівку. Кошти, отримані з депозитного рахунку на вибір споживача послуги можуть бути спрямовані й на поточний рахунок.

Строкові депозити приймаються банком за договором банківського вкладу, а також депозитними або ощадними сертифікатами, або векселями банку.

Банківські сертифікати поділяються на депозитні - для юридичних осіб та ощадні - для фізичних осіб. Право випуску сертифікатів надається не кожному банку.

В Україні щодо ощадних сертифікатів, то комерційним банкам надані права на їх обслуговування за дотриманням наступних умов: ведення банківської діяльності два й більше років; оприлюднення квартальної та річної звітності, що підтверджена звітом аудиторської фірми; дотримання чинного банківського законодавства та нормативних актів НБУ; виконання обов'язкових економічних нормативів; наявність резервного фонду в розмірі не менше 15 % від фактично сплаченого статутного капіталу; виконання обов'язкових вимог резервування.

Сертифікати українських банків мають бути терміновими та емітуватися в валюті України як в разовому порядку, так і серіями, бути іменними або на пред'явника, власниками їх можуть бути і резиденти, і нерезиденти. Сертифікат не є розрахунковим або платіжним засобом за продані товари або надані послуги.

Банк має право розміщувати ощадні (депозитні) сертифікати тільки

після реєстрації умов випуску та обігу сертифікатів в територіальній установі НБУ.

На підставі проведеного дослідження ми пропонуємо авторське визначення поняття «депозитні зобов'язання», а саме депозитні зобов'язання – це залучені кошти банку у вигляді вкладу в банк суми грошей готівкою або у безготівковій формі та у вигляді цінного папера, що належить до оплати, які є джерелом формування ресурсів банку та спрямовуються на проведення активних операцій.

1.3. Організаційно-інформаційне забезпечення управління пасивами банку

Організаційна структура комерційного банку та його інформаційне забезпечення коерлюють з методологічними аспектами впровадження управлінських рішень. Існуюча організаційна структура показує кордони протікання інформації з двох сторін: з нищого рівня банку до керівних органів, та в зворотному порядку, і саме це є вирішальним задля прибуткового розвитку банку загалом. Стратегія розвитку банку потребує визначеної структури організації, яка впливає на динамічність керування діяльністю установи.

Будь-яка організаційна структура підприємства наділена в першу чергу функціями. Складнішою є та система управління, яка є найбільш функціональною (рис. 1.2).

Управлінням пасивами банку займаються такі відділи: внутрішнього аудиту та ризик−менеджменту.

Основними завда

ннями відділу внутрішнього аудиту є:

− адміністрування оперативної діяльності банку;

− контролювання виконання законів, нормативно-правових актів Національного банку України та постанов органів управління банку стосовно пасивів;

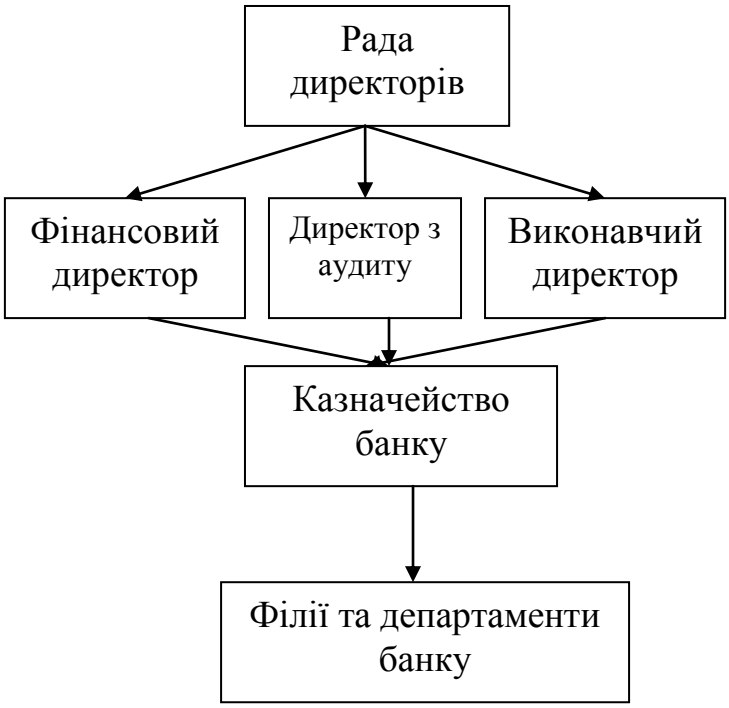

Рис. 1.2. Функціональна структура управління пасивами банку

− перегляд звітів оперативної фінансової діяльності банку;

− оцінка інформації й звітів щодо діяльності банку, професійної компетенції працівників, епізоди перевищення компетенцій посадовими особами банку;

− надавання для спостережної ради висновків й пропозицій після закінчення перевірок.

Правління банку, як виконавчий орган банку, відповідає за одночасну організацію та впровадження етапіа ризик-менеджменту в банку, іншими словами за убезпечення розкриття (ідентифікації), оцінку, контроль й моніторинг ризиків, в тому числі за доповнюючий один одного тиск ризиків. Визначальними функціями відділу ризик-менеджменту є:

− здійснення кількісного й якісного оцінювання чи шаблонного аналізу базуючись на окремих показниках тих ризиків, які загрожують банку чи ті, що з ймовірністю виникнуть у діяльності;

− розробка й надання до затвердження правлінням банку підходів щодо оцінювання ризиків;

− розробка й актуалізація підходів щодо аналізу ризиків та підходів задля новітніх й вже існуючих моделей, а також проходження їхніх бек-тестувань;

− реалізація моніторингу показників щодо рівнів й цін, ризикових рівнів;

− ідентифікація та моніторинг незаконності лімітів;

− оцінка ймовірних сценаріїв;

− давання схвалень спостережній раді та правлінню в необхідності вимог до капіталу з ціллю відшкодування незапланованих збитків та збитків, що пов'язані з ризиками, які виявлені (ідентифіковані) та виміряні в кількісному виразі, використовуючи підходи найрадикальнішого сценарію.

Таблиця 1.1

Деталізація інформаційного забезпечення етапів управління пасивами коменційних банків

Управлінські внутрішні повідомлення, які формуються банком власноруч	Показники, які окреслюють кон’юнктуру грошового ринку
Періодичність й рівень конкретики управлінської інформації підвладний внутрішній організації банку й вимогам управлінського менеджменту	депозитні й кредитні ставки певних банків; середньозважена вартість ресурсів в банківській системі загалом;
Обов’язкова внутрішня інформація, порядок формування та подання якої регулюється НБУ. Вона налічує фінансову, управлінську, статистичну звітність тощо. Ступінь її достовірності впливає на ефективність й справедливість прийняття рішень	показники, що характеризують розвиток банківської системи
	показники, що характеризують макроекономічний розвиток;
	нормативно-регулюючі показники щодо будь-яких сторін фінансової діяльності;
	показники, що характеризують становище контрагентів та конкурентів.

Наприкінці на оперативному рівні керування пасивами банку здійснюють казначейство й фронт-офіс.

Інформаційне забезпечення аналізу пасивів охоплює такі повідомлення:

1. Правові повідомлення – Закони України.

2. Директивні повідомлення – Постанови КабМіну, НБУ тощо.

3. Нормативно-довідкові повідомлення – Стандарти, довідники тощо.

4. Планові повідомлення – бізнес-плани; фінансові плани, інвестиційні проекти, кошториси.

5. Фактографічна повідомлення – бухгалтерський, управлінський й статистичний обліки (баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про капітал).

Ендогенна інформація банків застосовується для планування головних напрямів розвитку банку, враховуючи його стратегію. Екзогенна інформація банків застосовується для убезпечення вірної й ефективної діяльності банку, в тому числі досягнення й дотримання обов'язкових банківських нормативів [43].

Важливою складовою в управлінні пасивами банків є аналіз інформаційних потоків. Під час управління пасивами банків їхній фінансово-аналітичний відділ виконує найголовнішу функцію, таку як: пошук первинної інформації; фіксування інформації від зовнішнього середовища й місцевих баз даних (підрозділів) банку; обробка її й структурування інформації; проведення аналізу; структурування; створення звітів [53].

Отже, інформаційно-аналітична база банків складається з усієї одержаної й систематизованої інформації, що описана вище. Вірне користування інформацією, що надійшла із зовнішніх й внутрішніх джерел, надасть банківському керівництву ухвалювати раціональні управлінські рішення в контексті управління пасивами банку. Ефективне управління пасивами банків потребує використання такої інформаційної системи, яка б змогла забезпечити своєчасність в прийнятті управлінських рішень.

Таким чином, пошук й вдосконалення необхідного забезпечення процесів управління пасивами банків під час ринкових перетворень економіки постає вельми актуальним й проблемним. Вірно поставлена організаційна структура й реальне інформаційне забезпечення механізмів управління пасивами дозволить забезпечити ефективне надходження фінансових ресурсів і, в результаті, прибутковість банківських установ.

Інформаційні потоки відрізняються складною розгалуженою структурою. Програмно-технологічний комплекс банку повинен забезпечувати взаємообмін з великою кількістю зовнішніх систем й терміналів: платіжних (SWIFT, системи грошових переказів фізичних осіб), торгівельно-інформаційних (Reuters, біржові системи), процесингових, терміналів передання звітності й неупередженості даних підозрілих операцій.

Одним зі шляхів розвинення інформаційних технологій у банках вважаємо виникнення інформаційно-аналітичних систем. Такі послуги, як система «Клієнт-Банк» та «Internet-банкинг», аудіо-обслуговування, WAP тощо вимагають присутності чималого об`єму інформаційних баз даних. Утворення структурованого інформаційного поля для інформаційно-аналітичних систем дозволить усучаснити орієнтування в існуючих інформаційних базах даних та підвищити ймовірність одержання правдивого та надійного рішення.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ АТ «ІДЕЯ БАНК»

2.1. Загальна економічна характеристика банку АТ «Ідея Банк»

Акціонерне товариство «Ідея Банк» (далі – «Банк», АТ «Ідея Банк») створено було через зміни найменування та типу Публічного акціонерного товариства Ідея Банк, «відповідно до рішення Загальних Зборів Акціонерів Банку (протокол №60 від 21 серпня 2018 р.).

Банк є правонаступником прав і обов'язків:

- Публічного акціонерного товариства Плюс Банк, яке було створене шляхом перетворення Відкритого акціонерного товариства Плюс Банк згідно з рішенням Загальних зборів акціонерів Банку (протокол № 30 від 17 листопада 2009 року);

- Відкритого акціонерного товариства Плюс Банк, яке було правонаступником Відкритого акціонерного товариства Акціонерний комерційний банк Прикарпаття згідно з рішенням Загальних зборів акціонерів Банку (протокол №24 від 16 листопада 2007 року);

- Відкритого акціонерного товариства Акціонерний комерційний банк Прикарпаття, створеного шляхом реорганізації Товариства з обмеженою відповідальністю Комерційний банк розвитку лісової та деревообробної промисловості Прикарпаття Прикарпатлісбанк (протокол № 9 від 18 травня 1995 р.);

- Товариства з обмеженою відповідальністю Комерційний банк розвитку лісової та деревообробної промисловості Прикарпаття Прикарпатлісбанк.

Банк зареєстровано Національним банком України в Державному реєстрі банків 22 жовтня 1991 року за реєстраційним №46.

Місцезнаходження Банку: 79008, Україна, м. Львів, вул. Валова, 11.

Акціонерне Товариство Ідея Банк, зареєстрований в Україні та є резидентом України. АТ Ідея Банк має статус банку з іноземним капіталом та статус ощадного.

Банк працює на ринку України 30 років та входить до складу однієї з найбільших у Східній та Центральній Європі фінансових груп - Getin Holding S.A, Республіка Польща. Загальними зборами Акціонерів (протокол №60 від 21 серпня 2018 року) було прийнято рішення про зміну найменування Банку на Акціонерне товариство Ідея Банк та типу акціонерного товариства на приватне.

Банк здійснює діяльність на підставі ліцензії №96, виданої Національним банком України (НБУ) 4 листопада 2011 року та Генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій №96 від 03.02.2012 року.

Станом на 31 грудня 2019 року материнською компанією Банку є ГЕТІН ХОЛДІНГ СПУЛКА АКЦИЙНА (Польща) (далі по тексту – Гетін Холдінг С.А., яка прямо володіє 100 % статутного капіталу Банку. В 2018 році відбулось набуття материнською структурою Гетін Холдінг С.А прав власності на усі 100% акцій банку (викуплено акції у міноритарних акціонерів, які складали 1,4122% акцій Банку)» [1].

Розглянемо зміну активів Банку за досліджуємі 5 років, представлену на рис. 2.1.

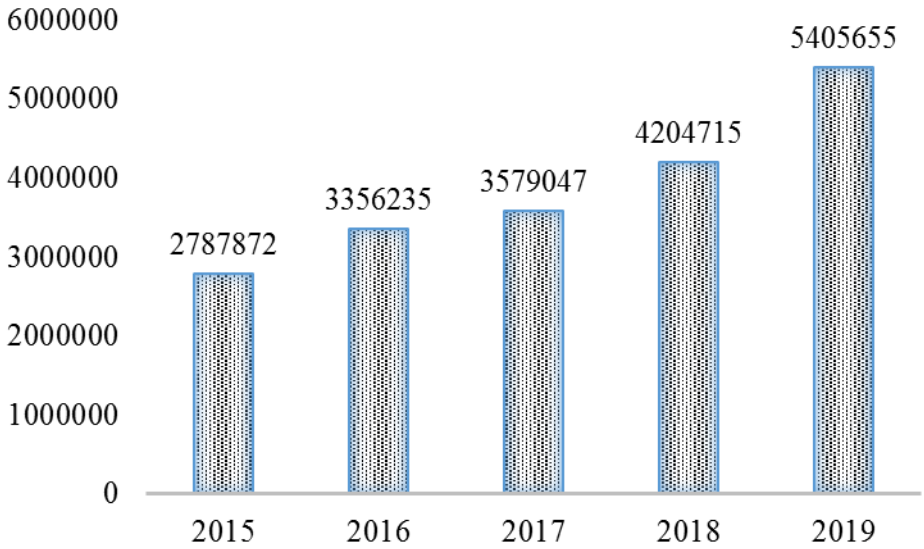

Рис. 2.1. Динаміка активів АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр., тис. грн

Як бачимо, з 2015 року відбувається поступове зростання суми активів, яке в 2019 р. склало 5405655 тис. грн.

Також стійке зростання відмічаємо в пасиві балансу Банку, яке представлене на рис. 2.2.

Тенденція зростання в пасиві балансу спричинена нарощуванням зобов'язань з 2015 по 2019 роки, хоча констатуємо незначний приріст в 2016-2017 роках за рахунок різкого зниження зобов'язань в цей період.

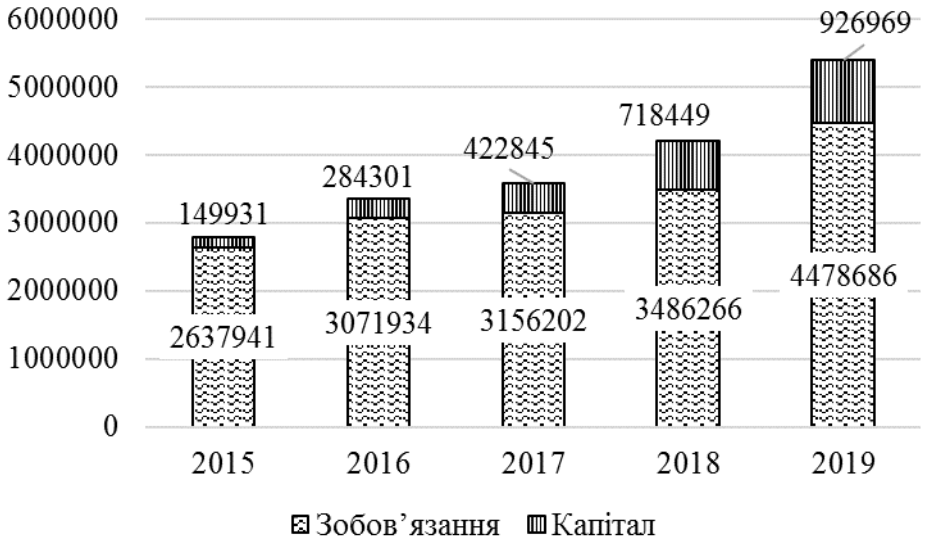

Рис. 2.2. Динаміка і склад пасивів АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр., тис.грн.

В таблиці 2.1. показано, що за досліджуваний період активи зросли на 93,9 %. Збільшення в пасиві балансу відбулося за рахунок зростання зобов'язань та капіталу банку відповідно на 69,78 % та в 6 разів.

Таблиця 2.1.

Динаміка активу і пасиву АТ «ІДЕЯ БАНК»

в 2015-2019 рр., тис.грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р., %
Активи	2787872	3356235	3579047	4204715	5405655	193,90
Зобов'язання	2637941	3071934	3156202	3486266	4478686	169,78
Капітал	149931	284301	422845	718449	926969	618,26

Склад активу АТ «ІДЕЯ БАНК» в динаміці за досліджуваний період розкрито в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка складу активу АТ «ІДЕЯ БАНК»

за 2015-2019 рр., тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р., %
Грошові кошти та їх еквіваленти	297503	314043	297847	455286	747181	251,15
Кошти в інших банках	-	22	94	-	-	0,00
Кредити та заборгованість клієнтів	2208527	2425216	2604767	3305699	4138390	187,38
Інвестиційні цінні папери	50072	372214	405587	198204	169299	338,11
Інвестиційна нерухомість	-	8074	7544	7769	7256	0,00
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	9602	9755	9755	5009	25	0,26
Відстрочений податковий актив	65404	53493	22829	7850	11160	17,06
Основні засоби та нематеріальні активи	102869	100469	124767	145465	212210	206,29
Інші фінансові активи	43335	59980	90215	14169	17114	39,49
Інші нефінансові активи	9581	12860	15533	65244	103000	Збільшення в 11 разів
Необоротні активи	961	109	109	20	20	2,08
Усього активів	2787872	3356235	3579047	4204715	5405655	193,90

Зазначимо, що сума активів по рокам має тенденцію до збільшення. Так в 2019 р. по відношенню до 2015 р. маємо збільшення на 93,9 %, яке відбулося за рахунок суттєвого збільшення по таким статтям активу балансу, як грошові кошти та їх еквіваленти (+151,15 %), кредити та заборгованість клієнтів (+87,38 %), інвестиційні цінні папери (+238,11 %), основні засоби та нематеріальні активи (+106,29 %), інші нефінансові активи – збільшення в 11 разів, інвестиційна нерухомість враховується в балансі з 2016 року. Зменшення по статтям: відстрочений податковий актив, інші фінансові

активи, необоротні активи не вплинуло на загальне позитивне зростання активів.

Склад капіталу АТ «ІДЕЯ БАНК» за 2015-2019 роки розкрито в таблиці 2.3 та рисунку 2.3. Позитивним є те, що поступово збільшується статутний капітал і в 2019 р. складає 298 742 000 грн (+15,97 %). Зросли також резервні і інші фонди банку (+31,21 %), нерозподалений прибуток (+29,42 %)

Статутний фонд в 2019 році займає 32 % в структурі капіталу банку.

Таблиця 2.3

Динаміка складу капіталу АТ «ІДЕЯ БАНК» за 2015-2019 рр., тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р., %
Статутний капітал	257610	298742	298742	298742	298742	115,97
Емісійні різниці	81074	-	120972	120972	120972	149,21
Резервні та інші фонди банку	76067	76067	76067	82994	99808	131,21
Нерозподілений прибуток	292839	242462	103085	186423	378980	129,42
Резерви переоцінки	28019	30982	30149	29318	28467	101,60
Всього капіталу	149931	284301	422845	4204715	5405655	Збільшення в 36 разів

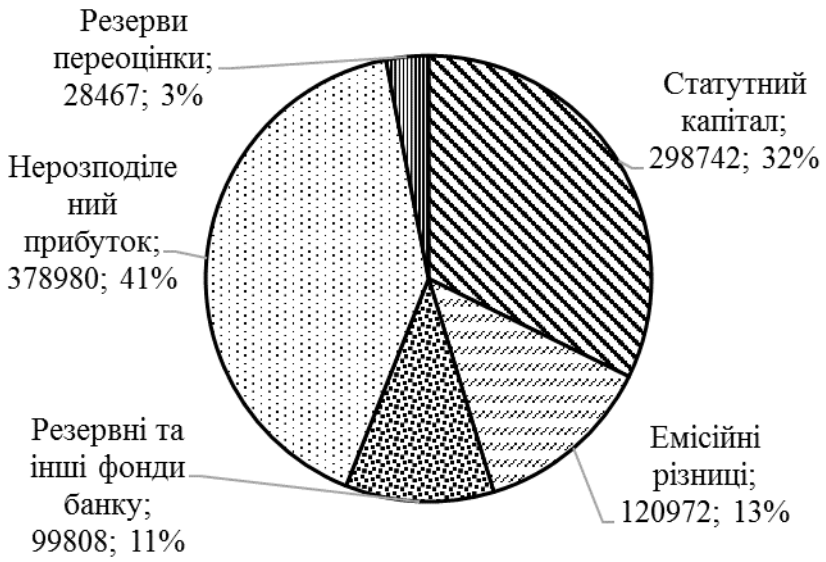

Рис. 2.3. Структура капіталу АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2019 р., тис. грн та в %

Протягом 2019 року Банк не здійснював викупу власних акцій та не оголошував виплату дивідендів. Прибуток, отриманий за результатами 2019 року, загальними зборами акціонерів в повному розмірі було направлено до резервного фонду Банку.

Склад залучених коштів налічує: кошти клієнтів, інші фінансові зобов'язання.

Кошти клієнтів включають: кошти на вимогу юридичних й фізичних осіб, строкові кошти юридичних й фізичних осіб. Кошти на вимогу юридичних й фізичних осіб обліковуються Банком в процесі отримання їх від клієнтів – власників грошових коштів та визнаються в обліку по собівартості.

Розглянемо зобов'язання АТ «ІДЕЯ БАНК» за 2015-2019 роки в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка зобов'язань банку за 2015-2019 рр, тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р., +/-
Кошти банків	172	-	-	581	4410	4238
Кошти клієнтів	2325656	2860443	2991244	3284349	4190612	1864956
Інші залучені кошти	1005	428	-	-	-	-1005
Боргові цінні папери, емітовані банком	119544	75300	14454	1768	669	-118875
Кредиторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	-	-	-	16275	24514	24514
Резерви за зобов'язаннями	-	9	108	9	1	1
Відстрочені податкові зобов'язання	113	57	-	-	-	-113
Інші фінансові зобов'язання	33125	34926	27100	52326	105500	72375
Інші нефінансові зобов'язання	11163	21816	41676	50470	84154	72991
Субординований борг	147157	78955	81620	80488	68826	-78331
Всього зобов'язань	2637941	3071934	3156202	3486266	4478686	1840745

Аналіз статистичних даних показує, що кошти клієнтів щороку

зростають і в 2019 році склали 4190612 тис. грн., це на 80,19 % (1864956 тис. грн) більше, ніж показник 2015 року. Кошти інших банків в балансі на кінець року в 2016-2017 роках були відсутні, через відсутність депозитів інших банків в АТ «ІДЕЯ БАНК». Стаття інші залучені кошти в 2017-2019 роках є нульовою. Боргові цінні папери, емітовані банком мають тенденцію до зменшення (-118 875 тис. грн) в 2019 році, що складає 0,56 % від показника 2015 року. Кредиторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток виникла з 2018 року, в 2019 році – 24514 тис. грн.

Також суттєві збільшення відбулися за такими статтями пасиву балансу, як інші фінансові зобов'язання (+72375 тис. грн), інші нефінансові зобов'язання (+72991 тис. грн). З 2016 по 2019 роки додалась стаття резерви за зобов'язаннями.

Відповідно до фінансової звітності банку «субординована позика є довгостроковими коштами, залученими від іноземного банку, який є пов'язаною стороною. Сума субординованого боргу, уключеного до капіталу, щорічно зменшується на 20 відсотків її первинного розміру протягом п'яти останніх років дії договору. Субординова позика відображається за амортизованою вартістю» [1]. В 2019 році 68826 тис. грн субординованого боргу, що становить 46,77 % від показника 2015 року.

Отже, для комерційного банку в будь-які часи, а особливо в теперішній, дуже важлива довіра клієнтів і, як бачимо, виходячи з даних звітності, довіра клієнтів щороку зростає.

2.2. Оцінка ефективності діяльності АТ «Ідея Банк»

Вміле використання Банком своїх переваг, активний розвиток нових продуктів і послуг дозволили домогтися за підсумками 2019 року значних фінансових результатів, підвищити ефективність операцій і істотно збільшити обсяги бізнесу.

Розглянувши дані таблиці 2.5. ми дійшли наступних висновків, а саме поступове збільшення процентного доходу за період 2015-2019 рр. на 155,11 % та зменшення процентних витрат на 5,6 % призвели до збільшення чистого процентного доходу на 472,18 %.

Таблиця 2.5

Динаміка показників фінансових результатів АТ «Ідея Банк»
за 2015-2019 рр., тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р., %
Процентні доходи	836563	923932	1214645	1644853	2134135	255,11
Процентні витрати	(555180)	(414320)	(423356)	(380186)	(524104)	94,40
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	281383	509612	791289	1264667	1610031	572,18
Комісійні доходи	194908	222546	156285	183321	255183	130,92
Комісійні витрати	(9775)	(16416)	(29638)	(51038)	(83324)	852,42
Адміністративні та інші операційні витрати	(611540)	(268554)	(352587)	(247667)	(202642)	33,14
Податок на прибуток	(64094)	(11854)	(30607)	(74118)	(83055)	129,58
Чистий прибуток	293739	53340	138544	336271	378129	128,73
Чистий прибуток на одну просту акцію за рік, грн	1,55	0,20	0,46	1,13	1,27	81,94

Чистий прибуток про рокам коливався, у 2016 році показник чистого прибутку мав найнижче значення 53340 тис.грн, а у 2017-2019 роках поступово збільшувався, і в 2019 році становив 378129 тис.грн, що на 28,73% перевищив показник 2015 року. Зі зростанням чистого прибутку зростає й податок на прибуток в 2019 році 83055 тис. грн, що більше показника 2015 року на 29,58%.

Оскільки Банк є акціонерним товариством, то майже щороку емітує власні акцій. Наочно динаміка чистого прибутку на одну просту акцію показана на рис. 2.4.

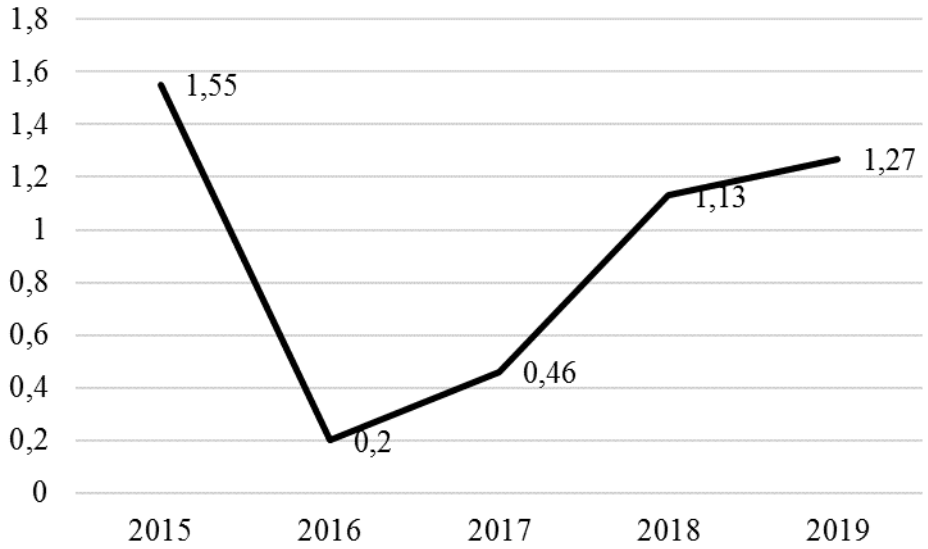

Рис. 2.4. Динаміка чистого прибутку на одну просту акцію за рік, грн.

Відповідно «до існуючих вимог до капіталу, встановлених Національним банком України, банки станом на 01.01.2017 року повинні дотримуватися наступних вимог:

- чинні на сьогодні норми законодавства вимагали від банків поступового збільшення розміру статутного капіталу до 500 млн грн до 11 липня 2024 року. У листопаді 2019 року Національний банк прийняв рішення перенести з 11 липня 2020 року до 1 січня 2021 року термін приведення банками розміру статутного та регулятивного капіталу з 200 до 300 млн грн.

- співвідношення регулятивного капіталу до активів, зважених на ризик («норматив адекватності регулятивного капіталу»), на рівні, що є вищим за обов'язкове мінімальне значення, -10 %» [1].

Динаміка структури капіталу АТ «Ідея Банк», що розраховується на основі Базельської угоди про капітал надана в таблиці 2.6.

Наведений розрахунок коефіцієнта достатності капіталу Банку на кінець року, зроблений Банком відповідно до вимог Базельскої угоди про капітал, як визначено в Міжнародній конвенції оцінки капіталу та стандартів для капіталу, прийнятого в липні 1988 року, переглянуто в листопаді 2005 року, і в Додатку до Базельскої угоди про капітал, який ввів розгляд ринкових ризиків, що зазвичай відома як «Базель I».

Таблиця 2.6

Динаміка складу капіталу АТ «Ідея Банк», що розраховується на основі Базельської угоди про капітал за 2015-2019 рр., тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р., %
Основний капітал (капітал І рівня)	200178	284334	334760	379634	541332	270,43
Додатковий капітал (капітал ІІ рівня)	164642	79125	112376	93554	69700	42,33
Регулятивний капітал	275612	368236	436427	606025	930810	337,72
Показник адекватності капіталу 1 рівня, %	5,99	7,14	8,05	8,41	8,88	148,25
Загальний показник адекватності капіталу, %	10,91	9,13	10,76	10,48	10,03	91,93

Мінімальні вимоги щодо загального показника адекватності капіталу, визначені Базельською угодою 1988 року:

- для капіталу 1-го рівня – 4 %;

- для загального показника адекватності – 8 %.

На протязі 2015-2019 років цей норматив стало виконувався з постійним перевищенням мінімально встановлених законодавством норм, про що свідчать дані рисунку 2.5.

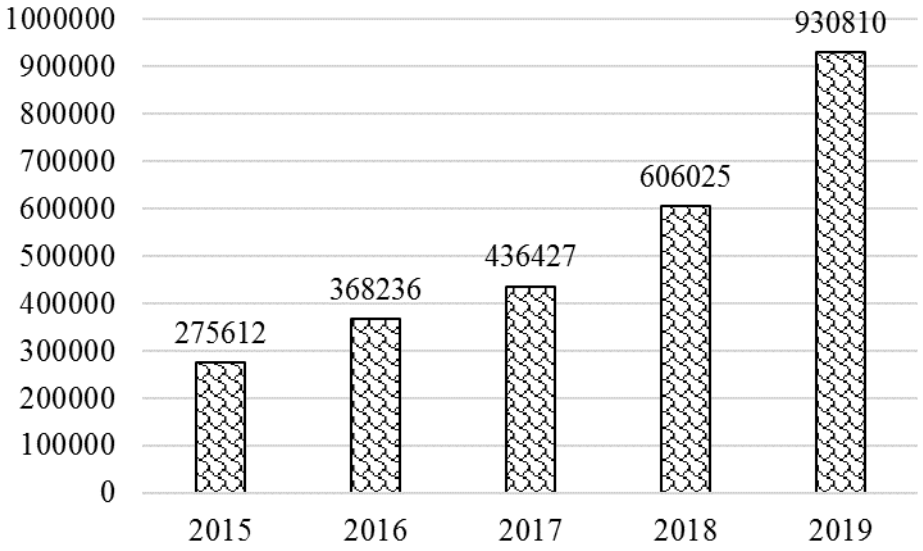

Рис. 2.5. Динаміка регулятивного капіталу АТ «Ідея Банк» за 2015-2019 рр., тис. грн

На протязі 2015-2019 років цей норматив стало виконувався з постійним перевищенням мінімально встановлених законодавством норм, про що свідчать дані рисунку 2.5.

В 2019 році розмір регулятивного капіталу становив 930810 тис.грн., що на 237,72 % перевищує аналогічний показник 2015 року.

Таким чином, на кінець 2019 року всі економічні нормативи, встановлені Національним банком України, виконувалися з запасом. АТ «Ідея Банк» продовжував нарощувати обсяги власних коштів.

Капітал І рівня в 2019 році збільшився порівняно з 2015 роком (+170,43 %). Суттєве зменшення констатуємо по капіталу ІІ рівня (-57,67 %) за аналогічний період. Показник адекватності капіталу 1 рівня за 5 років дослідження значно перевищував нормативне значення, в 2019 році становив 8,88 %, що на 48,25 % перевищує показник 2015 року. Загальний показник адекватності капіталу також вище нормативу, але в 2019 році – 10,03 %, це на 8,07 % менше показника 2015 року.

2.3. Аналіз пасивів АТ «ІДЕЯ БАНК»

В стратегічному плані АТ «ІДЕЯ БАНК» сказано наступне «довіра людей - найцінніше наше надбання. Не втратити його, а постійно примножувати - це головне завдання, і вирішувати її Банк має намір шляхом покращення обслуговування клієнтів; розширення спектра вигідних громадянам форм банківських послуг, можливості надійного зберігання заощаджень.

Політика Банку в області організації заощаджень населення націлена на збереження лідируючого положення на цьому секторі фінансового ринку шляхом вдосконалення видів вкладів, проведення демократичної процентної політики, сприяння захисту вкладів населення від інфляційних процесів і притоку вкладів в систему Банку.

Стратегічним орієнтиром діяльності АТ ІДЕЯ БАНК є вимога Національного банку України активізувати роботу по залученню вільних грошових коштів населення в банківські вклади, що відповідає стратегії АТ ІДЕЯ БАНК про нарощування обсягу вкладів фізичних осіб.

Розширення різноманітності послуг Банком послуг передбачає освоєння нових сегментів грошового ринку, а також підвищення привабливості для клієнтів діючих банківських продуктів» [1].

В додатку А представлено Процентні ставки за вкладам фізичних осіб в АТ «ІДЕЯ БАНК» з 02.02.2021 року, які затверджено Протоколом засідання КУАП АТ «ІДЕЯ БАНК» № 53 від 25.12.2021 року.

Лінійка вкладів для фізичних осіб включає такі їх види:

1. В гривні:
- «Класичний»;
- «Дохідний;
- «На старт»;
- «Вільні кошти».
2. В доларах США:

- «Депозит в доларах США».

Лінійка вкладів для юридичних осіб включає такі їх види:

1. Депозит в гривні: «Класичний - % щомісячно»; «Класичний - % в кінці терміну»; «Казначейський»; «Лінія плюс».

Таблиця 2.7

Динаміка розподілу коштів АТ «Ідея Банк» за видами економічної діяльності за 2015-2019 рр., тис. грн

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношен-ня 2019 р. до 2015 р., %
Державне управління	28	1	1	1	0	-
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	12270	8649	6467	6796	5947	48,47
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	88811	112521	154542	146594	147613	166,21
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	131273	137885	136133	142713	95836	73,01
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1556	2706	4279	4935	1621	104,18
Фізичні особи	1750000	2179058	2251358	2541979	3398331	194,19
Переробна промисловість	21700	21384	16689	35067	24282	111,90
Страхування, перестрахування та недержавне пенсійне забезпечення (крім обовязкового соц. страхування)	-	244029	229783	240207	324757	-
Інші	320018	154210	191992	166057	192285	60,09
Усього коштів клієнтів	2325656	2860443	2991244	3284349	4190612	180,19

Проаналізуємо розподіл коштів та їх структуру в АТ «Ідея Банк» за видами економічної діяльності за 2015-2019 рр. за допомогою розрахунків в таблицях 2.7 та 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка структури розподілу коштів АТ «Ідея Банк» за видами економічної діяльності за 2015-2019 рр., тис. грн

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р., +/-
Державне управління	0,001	0,00003	0,00002	0,00001	0,00001	-0,00099
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	0,53	0,30	0,22	0,21	0,14	-0,39
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	3,82	3,93	5,17	4,46	3,52	-0,3
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	5,64	4,82	4,55	4,37	2,29	-3,35
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	0,07	0,10	0,14	0,15	0,04	-0,03
Фізичні особи	75,25	76,18	75,26	77,39	81,09	5,84
Переробна промисловість	0,93	0,75	0,56	1,06	0,58	-0,35
Страхування, перестрахування та недержавне пенсійне забезпечення (крім обов'язкового соц. страхування)	-	8,53	7,68	7,31	7,75	7,75
Інші	13,76	5,39	6,42	5,05	4,59	-9,17
Усього коштів клієнтів	100	100	100	100	100	0

Загалом приріст по депозитам в 2019 році порівняно з 2015 роком підвищився на 80,19 % (табл. 2.7).

Проведені розрахунки свідчать про те, що банк формує пасиви за рахунок депозитів фізичних осіб (табл. 2.8). В 2019 році їх питому вага – 81,09 % в загальній сумі коштів клієнтів, приріст за 5 років складає 5,84 %. 7,75 % займають кошти привернуті на депозит від страхування, перестрахування та недержавного пенсійного забезпечення (крім обов'язкового соц. страхування). Ця тенденція є стійкою, оскільки ринок страхування зростає, в тому числі й пенсійне недержавне страхування.

Розглянемо депозитні депозитні зобов'язання за стороками їх погашення станом на 31.12. кожного зі звітних років в АТ «ІДЕЯ БАНК» в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

Динаміка депозитних зобов'язань за стороками їх погашення станом на 31.12. кожного зі звітних років в АТ «ІДЕЯ БАНК», тис.грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р., %
1.Кошти клієнтів - усього	2325656	2860443	2991244	3284349	4190612	180,19
в т.ч. - на вимогу та менше 1 міс.	605478	637443	769115	1030075	878713	145,13
- від 1 до 12 міс.	301026	355103	536999	188753	917435	304,77
- від 12 міс. до 5 років	1420822	1867531	16849555	2065345	2394321	168,52
-понад 5 років	330	366	175	176	143	43,33
1.1. Кошти фізичних осіб - усього	1750000	2179058	2251358	2542439	3398331	194,19
в т.ч. - на вимогу та менше 1 міс.	226077	218915	359453	381300	447077	197,75
- від 1 до 12 міс.	103694	93019	206775	95618	557677	537,81
- від 12 міс. до 5 років	1419899	1866758	16849555	2065345	2393434	168,56
-понад 5 років	330	366	175	176	143	43,33
1.2.Кошти юридичних осіб - усього	575656	681385	739886	741910	792281	137,63
в т.ч. - на вимогу та менше 1 міс.	379401	418528	409662	648775	431636	113,77
- від 1 до 12 міс.	197332	262084	330224	93135	359758	182,31
- від 12 міс. до 5 років	923	773	-	-	887	96,10
2.Кошти банків – усього	172	-	-	581	4410	Збільшення в 25,6 разів
в т.ч. - на вимогу та менше 1 міс.	172	-	-	581	4410	Збільшення в 25,6 разів

Аналіз даних таблиці 2.9 та рис. 2.7 свідчить про основні джерела формування пасивів, а саме кошти фізичних осіб, які щороку збільшуються – в 2019 році +94,19 % за 5років, за рахунок вкладів від 1 до 12 місяців –

збільшення в 5,4 рази, вкладів на вимогу та менше 1 міс. +97,75 %, вкдадів від 12 міс. до 5 років +68,56 %, вклади на термін понад 5 років зменшились більш як вдвічі.

Динаміка вкладів юридичних осіб показує дещо повільне збільшення, так приріст депозитів юридичних осіб становить в 2019 році 37,63 % порівняно з 2015 роком, за рахунок вкладів від 1 до 12 місяців – збільшення на 82,31 %, вкладів на вимогу та менше 1 міс. +13,77 %, вкдадів від 12 міс. до 5 років зменшення на 3,9 %, вклади на термін понад 5 років взагалі не мають попит.

Депозити від інших банків пожвавилися в 2018-2019 роках, 581 та 4410 тис. грн відповідно, а в 2016-2017 роках комерційні банки не розміщували свої депозити в АТ «ІДЕЯ БАНК».

Тенденція за останні 5 років – в депозитах фізичних і юридичних осіб первалюють користуючись попитом вклади короткострокові (до 1 року), їх приріст 204,77 % через нестабільне політичне становище, коливання валютного курсу, що підриває довіру до банків в Україні.

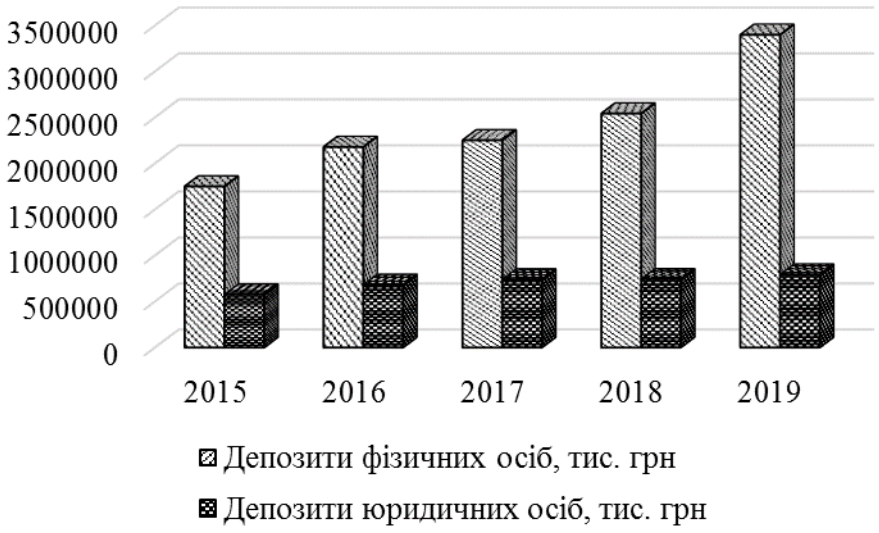

Рис. 2.6. Динаміка депозитів фізичних і юридичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр., тис. грн.

Розглянувши депозити фізичних і юридичних осіб в динаміці по рокам (рис. 2.6) можна констатувати, що з 20152 по 2019 роки відбувається тенденція стійкого утримання сум депозитів юридичних осіб без значного приросту, а депозити фізичних осіб стрімко збільшуються.

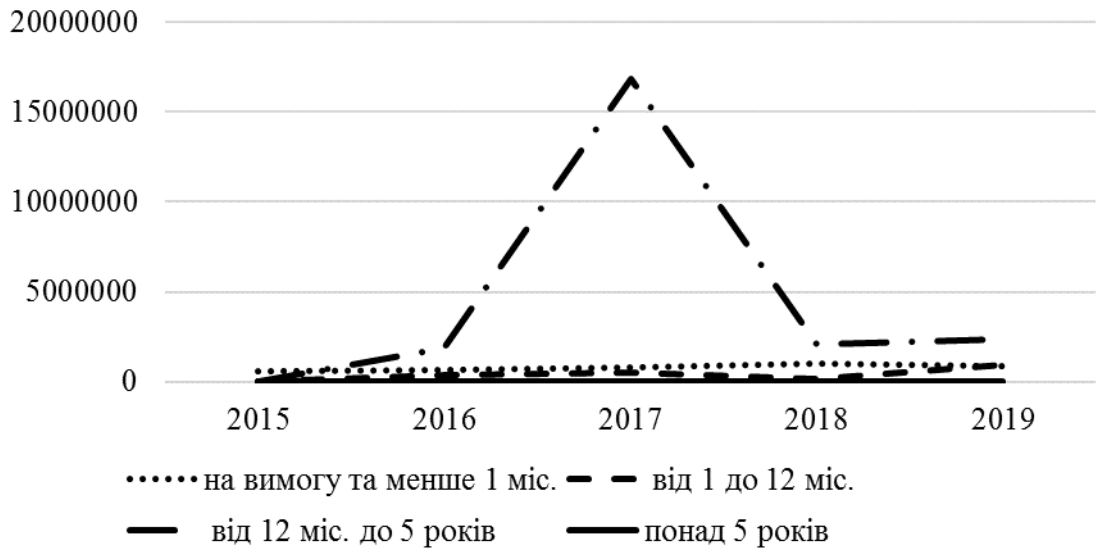

Рис. 2.7. Динаміка депозитних зобовязань АТ «ІДЕЯ БАНК» за строками їх погашення в 2015-2019 рр., тис.грн.

Таблиця 2.10

Динаміка депозитних зобов'язань клієнтів в АТ «ІДЕЯ БАНК», тис.грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р., %
1. Державні та громадські організації:						
1.1.Поточні рахунки	1134	-	-	-	-	-
1.1.Строкові кошти	834	-	-	-	-	-
2.Інші юридичні особи						
2.1.Поточні рахунки	244917	279504	310925	304244	268479	109,62
2.2.Строкові кошти	328771	401880	428961	438126	523802	159,32
3.Фізичні особи:						
3.1.Поточні рахунки	211320	203429	286261	346051	370556	175,35
3.2.Строкові кошти	1538680	1975630	1965097	2195928	3027775	196,78
Усього коштів клієнтів	2325656	2860443	2991244	3284349	4190612	180,19

Розглянемо депозитні зобовязання в розрізі поточних рахунків та строкових коштів (табл. 2.10). Державні та громадські організації з 2016 по 2019 роки не зверталися до АТ «ІДЕЯ БАНК» про відкриття поточних чи депозитних рахунків.

Дещо інша ситуація з юридичними особами, кошти на поточних рахунках зростають +9,62 % за 5 років, на строкових депозитах приріст +59,32 %.

Серед фізичних осіб приріст на поточних рахунках збільшується +75,35%, срокові кошти теж збільшуються +96,78 %.

Однак загалом, ситуація щодо залучення коштів населення в невеликих за розміром банків є незовсім оптимістичною, що, головним чином, пов'язано з жорсткою конкуренцією зі сторони найбільших банків, які завзято охоплюють своїм покриттям регіони та взмозі пропонувати населенню найвигідніші умови вкладень як по процентним ставкам, так і за мірою ризику.

2.4. Аналіз процентної та комісійної політик банку

Банк має проявити прагнення щодо оперативного реагування на мінливість кон'юнктури ринку через впровадження елястичної процентної політики, яка забезпечить конкурентну дохідність від привернутих коштів в Банку.

Розглянемо динаміку процентних доходів і процентних вират АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр., розраховану в таблиці 2.11. Аналіз даних таблиці показує:

А) По процентним доходам за аналізований період маємо збільшення доходів на +155,11 %, а саме:

- доходи від кредити та заборгованість клієнтів мають тенденцію до збільшення (+155,40 %. в 2019 р. в порівнянні з 2015 р.);

- доходи від інвестиційних цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю зменшились на 26,97 % за 5 років;

- доходи від сум, розміщених на кореспондентських рахунках в інших банках зменшилися на 47,59 %;

- доходи від депозитних сертифікатів НБУ почали отримувати з 2018-2019 років 13204 та 23133 тис. грн відповідно.

Таблиця 2.11.

Динаміка процентних доходів і процентних вират АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр., тис.грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р., %
ПРОЦЕНТНІ ДОХОДИ:						
Кредити та заборгованість клієнтів	822645	903428	1189645	1621323	2101043	255,40
Інвестиційні цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю	12922	20199	24623	10282	9437	73,03
Депозитні сертифікати НБУ	-	-	-	13204	23133	-
Кореспондентські рахунки в інших банках	996	305	377	41	522	52,41
Усього процентних доходів	836563	923932	1214645	1644853	2134135	255,11
ПРОЦЕНТНІ ВИТРАТИ:						
Строкові кошти юридичних осіб	55917	60179	57034	69921	82285	147,16
Боргові цінні папери, що емітовані банком	5193	22789	1565	82	1	0,02
Строкові кошти фізичних осіб	356536	300240	336527	281845	399591	112,08
Строкові кошти інших банків	106469	4019	4871	-	209	0,20
Поточні рахунки	-	20764	18495	23592	31691	-
Субординований борг	8070	6111	4748	4709	4443	55,06
Кошти інших банків	673	35	70	-	-	-
Зобовязання з фінансового лізингу (оренди)	298	183	46	-	5884	збільшення в 19,7 разів
Усього процентних витрат	555180	414320	423356	380186	524104	94,40
Чистий процентний дохід/(витрати)	281383	509612	791289	1264667	1610031	572,18

Б) По процентним витратам за аналізований період маємо зменшення витрат на 5,6 %, а саме за рахунок:

- збільшення вират по строковим коштам юридичних осіб на 47,16 % в 2019 р. по відношенню до 2015 року;

- збільшення вират по строковим коштам фізичних осіб на 12,08 % в 2019 р. по відношенню до 2015 року;

- збільшення вират по зобовязанням з фінансового лізингу (оренди) в 19,7 разів в 2019 р. по відношенню до 2015 року.

- зменшення вират по субординованому боргу на 44,94 % в 2019 р. по відношенню до 2015 року.

Але вище вказані зміни дозволили отримати в 2019 році чистий процентний дохід 1 610 031 тис. грн, що в 5,7 разів перевищує показник 2015 року.

Наглядно на рисунку 2.8. представлено динаміку чистого процентного доходу АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр. Отже, за досліджуваний період чистий процентний дохід спостерігався кожного року, найменший був у 2015 р. – 281383 тис.грн., а найбільший – у 2019 р. – 1610031 тис.грн.

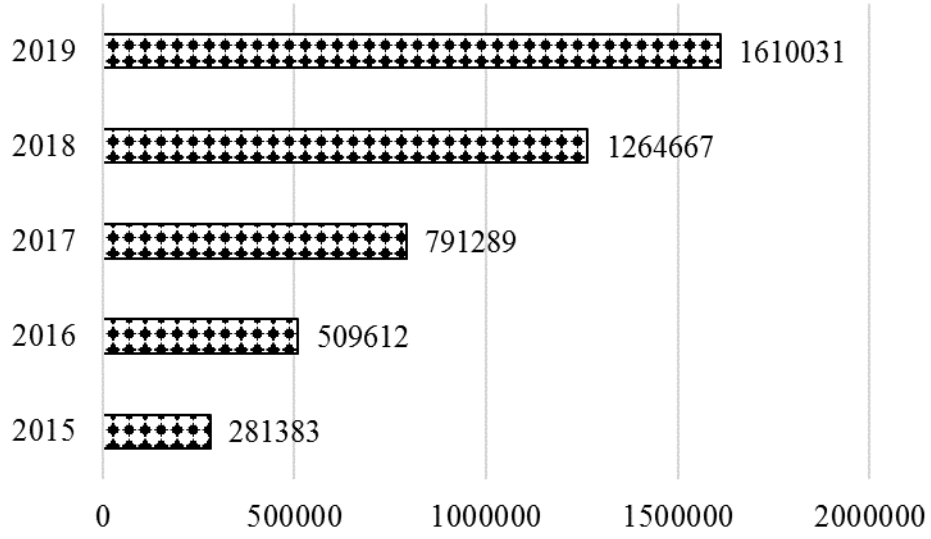

Рис. 2.8. Динаміка чистого процентного доходу АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр., тис.грн.

Таблиця 2.12.

Динаміка комісійних доходів і комісійних витрат АТ «Ідея Банк» в 2015-2019 рр., тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р., +/-
КОМІСІЙНІ ДОХОДИ:						
Розрахунково-касові операції з клієнтами	47718	21203	33335	69255	92604	44886
Від обслуговування банківських рахунків	-	29811	32174	37237	42018	42018
Операції з пластиковими картками	-	14477	30970	54834	77128	77128
Комісійні від страхових компаній	147048	143469	43319	20505	37197	-109851
Кредитне обслуговування	-	675	679	146	351	351
Інші доходи	142	12911	15808	1344	5885	5743
Усього комісійних доходів	194908	222546	156285	183321	255183	60275
КОМІСІЙНІ ВИТРАТИ:						
Операції з пластиковими картками	-	10999	19968	34243	57513	57513
Розрахунково-касові операції	8580	5317	8716	15279	23479	14899
Операції з цінними паперами	10	3	14	15	88	78
Інші витрати	1185	97	940	1501	2244	1059
Усього комісійних витрат	9775	16416	29638	51038	83324	73549
Чистий комісійний дохід	185133	206130	126647	132283	171859	-13274

Комісійні доходи (втрати) банку є одним з видів доходів (витрат) за всіма послугами, які надані або отримані контрагентом. Тому комерційні банки дуже жваво заробляють на цьому, а саме за аналізуємий період АТ «ІДЕЯ БАНК» щороку стійко дещо зменшила чистий комісійний дохід +-13274 тис.грн. в 2019 році порівняно з 2015 роком (табл. 2.12). Даний показник є результатом від різниці комісійного доходу та комісійних витрат банку.

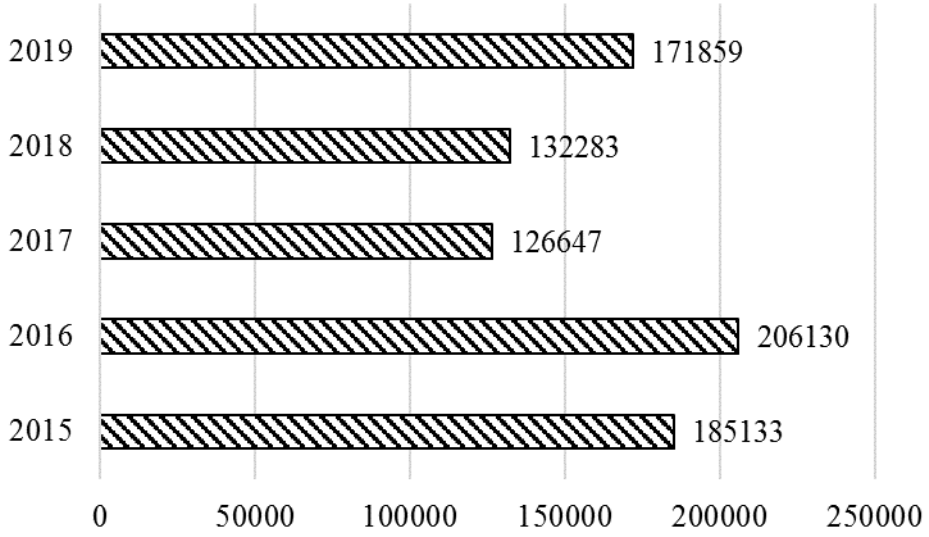

Рис. 2.9. Динаміка чистого комісійного доходу АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр., тис. грн.

На рисунку 2.9. представлено динаміку чистого комісійного доходу АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр. За досліджуваний період чистий комісійний дохід спостерігався кожного року та щорічно коливався.

На приріст чистого комісійного доходу (+ 13274 тис. грн) в 2019 році порівняно з 2015 роком вплинуло наступне:

А) збільшилися комісійні доходи від розрахунково-касових операцій з клієнтами (+44 886 тис. грн), від обслуговування банківських рахунків (+42 018 тис. грн), від операцій з пластиковими картками (+77 128 тис. грн), , від кредитного обслуговування (+351 тис. грн) та від інших доходів банку (+5 743 тис. грн). Зменшилися комісійні доходи від страхових компаній (-109 851 тис. грн)

Б) Прослідковується динаміка збільшення комісійних витрат АТ «ІДЕЯ БАНК», а саме витрати за операціями з пластиковими картками (+57513 тис. грн), витрати від розрахункових операцій (+14899 тис. грн), витрати від операцій з цінними паперами (+78 тис. грн), інші витрати (+1059 тис. грн). Таким чином, збільшення комісійних витрат отримали на рівні +73549 тис. грн в 2019 році в порівнянні з 2015 роком.

Таблиця 2.13

Динаміка середніх ефективних процентних ставок за депозитними зобов'язаннями

АТ «ІДЕЯ БАНК» в 2015-2019 рр., %

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Кошти банків: в т.ч. гривня	24,59	18,03	12,18	16,72	6,96
долар США	-	-	-	-	-
євро	8,00	-	-	-	-
Кошти клієнтів: з них поточні рахунки в т.ч. гривня	16,86	12,10	8,03	10,63	12,85
долар США	4,58	2,73	0,01	0,01	-
євро	3,75	0,01	0,01	0,01	-
строкові кошти в т.ч. гривня	20,98	15,77	12,74	12,61	14,99
долар США	5,61	1,95	1,35	1,19	1,14
євро	4,73	1,20	1,17	1,14	1,05
Субординована позика в т.ч. долар США	-	-	-	6,12	6,12

За даними табл. 2.13 процентні ставки за депозитами коливаються по рокам та є середньо ринковими по Луганській області та в Україні.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ АТ «ІДЕЯ БАНК»

3.1. Вдосконалення депозитної та процентної політики банку

Формування, реалізація, ефективність функціонування механізму депозитної політики комерційного банку впливає на вдале виконання цілей та завдань, що ставляться перед банком під час розробки та втілення депозитної політики. Нами запропоновано схему розвитку депозитної політики комерційного банку, що подана на рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Схема розвитку депозитної політики банку

Будь-який етап створення депозитної політики комерційного банку щільно пов'язаний з іншим і є першочерговим задля створення оптимальної депозитної політики та ефективної організації й управління депозитним процесом. Зауважимо, що існує потреба у створенні оптимальної організаційної структури банку задля створення та впровадження депозитної політики.

Процес створення депозитної політики щільно пов'язаний з впровадженням процентної політики банку. Через це визначальну та ґрунтовну значущість потребують питання комбінування ціновим механізмом, а через це банк змушений калькулювати собівартість депозитних послуг. Цей факт зумовлений потребою в прибутковості та престижності банківських послуг з одночасною неодмінною калькуляцією їх споживчої вартості та ціни за умов постійного підвищення внутрішньобанківського суперництваї та боротьби за клієнта. Таким чином виокремлють наступні поняття як «вартість залучених коштів» й «реальна собівартість цих коштів для банку». Такий розподіл є потрібним для вірного визначення банком мінімального рівня розміщення залучених коштів. З цією метою окреслюються етапи, які мають вплив на справжню вартість залучених ресурсів комерційними банкоми.

Спрогнозуємо динаміку депозитних зобов’язань, а саме депозитів юридичних та фізичних осіб.

Про певну позитивну динаміку і фінансову стабілізацію банку АТ «ІДЕЯ БАНК» в посткризовий період свідчить і динаміка загальних коштів клієнтів, в тому числі депозитів юридичних та фізичних осіб, яка досить точно описується поліноміальним трендом, побудованим за даними річних балансів за 2012-2016 роки.

Спрогнозуємо розмір депозитів клієнтів банку АТ «ІДЕЯ БАНК» на 2020 і 2021 роки на рисунку 3.2. використовуючи поліноміальний трендовий аналіз.

Розрахуємо прогнозні значення депозитів клієнтів банку АТ «ІДЕЯ БАНК» на 2020 і 2021 роки:

2020 р. = 84762,00*216-698196,86*36-2027796,14*6+912941,8= 6253223,68 тис. грн.

2021 р. = 84762,00*343-698196,86*49-2027796,14*7+912941,8 = 9969234,64 тис. грн.

Отже, отримане рівняння поліноміального тренду y=7964,6*x^2-83624*x^2-308996*x+340690 свідчить про поступове збільшення депозитів клієнтів банку з кожним роком, з прогнозованою ймовірністю 99,99 %.

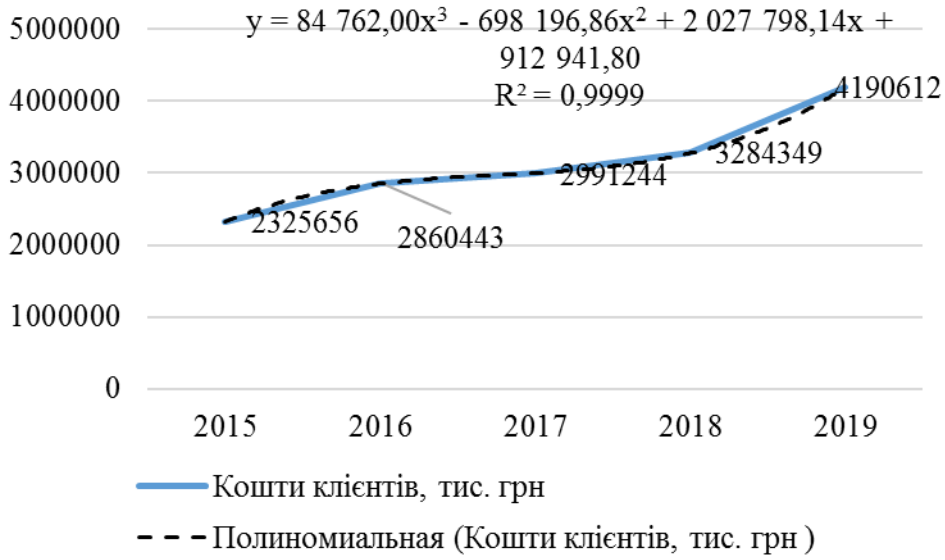

Рис. 3.2. Поліноміальний трендовий аналіз депозитів клієнтів банку АТ «ІДЕЯ БАНК»

Рис. 3.3. Поліноміальний трендовий аналіз депозитів юридичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК», тис. грн

І прогнозні значення депозитів клієнтів банку становитимуть 6253223,68 тис. грн в 2020 році і 9969234,64тис. грн в 2021 році.

Спрогнозуємо розмір депозитів юридичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК» на 2020 і 2021 роки на рисунку 3.3. використовуючи поліноміальний трендовий аналіз.

Розрахуємо прогнозні значення депозитів юридичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК» на 2020 і 2021 роки:

2020 р. = 7964,6*216-83624*36+308996*6 +340690 = 904 555,6 тис. грн.

2021 р. = 7964,6*343-83624*49+308996*7 +340690 = 1 137 943,8 тис. грн.

Отже, рівняння поліноміального тренду y=7964,6*x^2-83624*x^2+308996*x+340690 свідчить про поступове збільшення депозитів юридичних осіб банку з кожним роком, з прогнозованою ймовірністю 99,32 %. І прогнозні значення депозитів юридичних осіб банку становитимуть 904 555,6 тис. грн. в 2020 році і 1 137 943,8 тис. грн. в 2021 році.

Спрогнозуємо розмір депозитів фізичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК» на 2020 і 2021 роки на рисунку 3.4. використовуючи поліноміальний трендовий аналіз.

Розрахуємо прогнозні значення депозитів фізичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК» на 2020 і 2021 роки:

2020 р. = 76797,42*216-614573,25*36+1718802,33*6+572252,20 = 5348667,58 тис. грн.

2021 р. = 76797,42*343-614573,25*49+1718802,33*7+572252,20 = 8831287,46 тис. грн.

Отже, рівняння поліноміального тренду y=76797,42*x^{2-}614573,25*x^2-1718802,33*x+572252,20 свідчить про поступове зменшення депозитів фізичних осіб з кожним роком, з прогнозованою ймовірністю 99,95 %.

І прогнозні значення депозитів фізичних осіб становитимуть 5348667,58 тис. грн. в 2020 році і 8831287,46 тис. грн. в 2021 році.

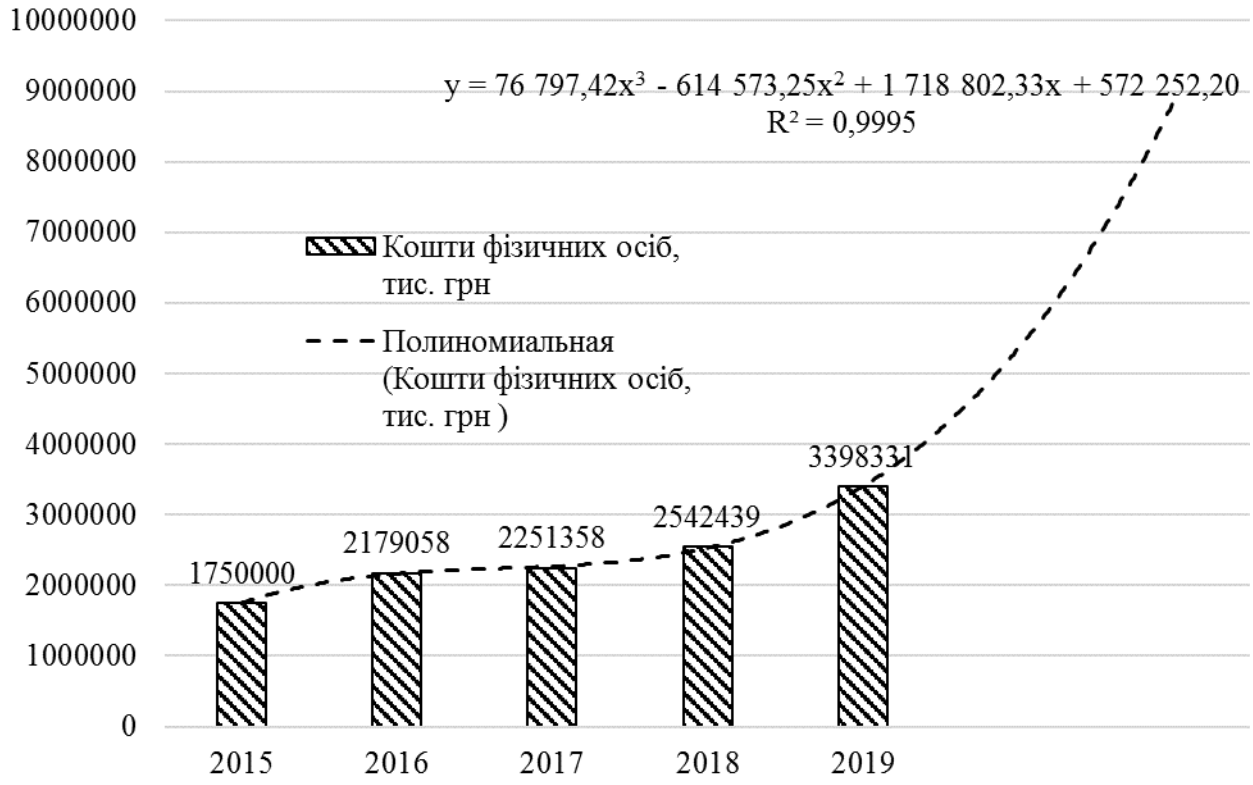

Рис. 3.4. Поліноміальний трендовий аналіз депозитів фізичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК»

Відобразимо вище спрогнозовані дані в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Прогнозні значення депозитів юридичних та фізичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК» з використанням трендового програмування

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відношення 2021 р. до 2019 р. в %
Кошти клієнтів	4190612	6253223,68	9969234,64	237,89
Депозити юридичних осіб	792281	904 555,6	1 137 943,8	143,63
Депозити фізичних осіб	3398331	5348667,58	8831287,46	259,87

Отже, за прогнозованими даними аналітичного вирівнювання депозитів юридичних та фізичних осіб АТ «ІДЕЯ БАНК» на 2020 і 2021 роки можна зробити висновок, що кошти клієнтів збільшаться в порівнянні з 2019 роком на 137,89 %. Це відбудеться за рахунок значного збільшення депозитів

юридичних осіб (на 43,63 %) та збільшення депозитів фізичних осіб (на 159,87 %).

Для убезпечення стійкості кредитних організацій Національним банком України впроваджено обов'язковий норматив Н11 - максимальний розмір залучених грошових вкладів (депозитів) населення. Норматив обчисоюється як процентне відношення загальної суми грошових вкладів населення до суми власних коштів (капіталу) банку. Максимально правильне значення даного показника 100%.

Процентна політика комерційного банку, що пропорційна з комерціалізацією банківської діяльності, має:

• усіляко сприяти прибутковості чи створенню умов щодо отримання її на майбутнє;

• коригувати розмір процентних ставок щодо депозитів й позичкових операцій та становити їх у сумі, яка додержує рентабельність банківських операцій;

• підтримувати зв'язок й злагодженість поміж депозитними операціями й операціями з видачі позик за термінами та сумами;

• додержуватися ліквідність балансу;

• мінімізувати процентний ризик.

Підводячи підсумки з цього питання зупинимося на тому, що процентна політика - це невід'ємна частка створення депозитної політики комерційного банку. Показано це в додержанні кола принципів, на яких базується виважена процентна політика банку. Спочатку виділяємо принцип диференціації відсотка відповідно до строків зберігання й суми заощаджень, далі принцип «соціальної» диференціації процентів по депозитам, принцип додержання рентабельності банківської діяльності й принцип відповідального зберігання та захищеності заощаджень вкладників. В процесі створення ефективної процентної й депозитної політики банку необхідний симбіоз усіх перелічених принципів.

Для удосконалення депозитної політики комерційного банку хочемо запропонувати таке:

- будь-який комерційний банк мусить впровадити власну депозитну політику, розроблену відповідно до особливостей його діяльності й показників оптимізації даного процесу;

- доведено потребу збільшення спектру депозитних рахунків юридичних й фізичних осіб строком «до запитання», яка санкціонує, незважаючи на незначні фінансові накопичення, найбільш повно вдовольняти задуми клієнтів банку, а також збільшити зацікавлення інвесторів в розкладанні власних коштів на рахунках в банку;

- для удосконалення організації депозитних операцій пропонуємо використовувати різні види рахунків задля усіх верств вкладників й підвищувати якість їхнього обслуговування;

- для активізації та підтримання стійкості депозитної клієнтської бази переконуємо у широкому впровадженні в практику діяльності ощадних вкладів населення;

- утворення системи гарантування банківських вкладів та захисту інтересів вкладників, яка надасть можливість практично підвищити надійність банків та їх змогу здійснювати узяті на себе завдання щодо трансформаціх заощаджень громадян в інвестиції, які вкрай необхідні економіці України.

Це є основні віхи удосконалення депозитної політики комерційного банку й збільшення її позиціх щодо забезпечення стійкості банку

Одночасно треба наголосити про таке джерело формування банківських ресурсів, як депозити питомі й вказати на подеякі недоліки. Мова йде про значні матеріальні та грошові витрати банку у процесі залученні коштів на вклади, лімітованість вільних грошових коштів в межах певного регіону. Поза тим, мобілізація коштів на вклади є залежною в більшій мірі від клієнтів, але не від безпосередньо банку. Через це конкуренція поміж банками на ринку кредитних ресурсів вимагає від них

збільшувати число заходів, спрямованих на розвиток тих послуг, які сприяють залученню депозитів. Для цього вкрай необхідна стратегія депозитної політики, спираючись на цілі й завдання. Примноження депозитної бази є вкрай важливим для банків. За допомогою приросту загального обєму внесків та збільшення кількості вкладників юридичних осіб й фізичних осіб, реально покращити формування приросту депозитних операцій та модель стимулювання залучення депозитів.

3.2. Економетричне моделювання залежності прибутку банку від доходних активів та пасивів

Завдання «визначення міри впливу факторів на кінцевий результат – прибуток комерційного банку – може бути вирішена за допомогою багатофакторних кореляційно-регресійних моделей. Відомо, що кореляційно-регресійний аналіз дає можливість кількісно виразити вплив відібраних факторів на результативний показник. Крім того, якщо відомо рівняння множинної регресії та певні значення факторів, то можна передбачити значення функції і, отже, управляти аналізованим показником . Більш того, ці моделі дозволяють оцінити роботу банків з точки зору їх фінансових можливостей» [4].

За даними фінансового річної звіту комерційного банку (у тис. грн.), який включає звіт про фінансовий стан й звіт про прибутки та збитки й інший сукупний дохід, які послугували вихідним матеріалом, було проведено багатофакторний аналіз прибутковості АТ «ІДЕЯ БАНК» за останні шість років.

Рівняння множинної лінійної регресії має вид:

$$\overline{Y}_{1,2,3,4} = a_0 + a_1 x_1 + a_2 x_2 + a_3 x_3 + a_4 x_4,$$

де a_0, a_1, a_2, a_3, a_4 – параметри моделі (коефіцієнти регресії), $\overline{Y}_{1,2,3,4}$ – розмір прибутку, доходні активи (x_1 – працюючі активи, x_2 – непрацюючі

активи), доходні пасиви (x_3 – кошти юридичних осіб, x_4 – кошти фізичних осіб).

Таблиця 3.2

Масив даних для побудови множинної регресії

Період	Прибуток банку	Працюючі активи	Непрацюючі активи	Кошти юридичних осіб	Кошти фізичних осіб
2014	70225	28395806	18930538	8515449	14194883
2015	496565	27127948	18085299	10406095	12289485
2016	266056	25601281	17067520	11074353	12205748
2017	847733	23542697	15695132	10447955	11849439
2018	-3538185	23675847	15783898	13230211	11336356
2019	-1527722	26786613	17857742	19972965	13049224

Використовуючи масив даних із фінансової звітності протягом досліджуваного 2014-2019 рр., який наведений у таблиці 3.2, була побудована регресійна залежність прибутку від обраних факторів:

$$\overline{Y}_{1,2,3,4} = -5183163{,}9 + 0{,}136x_1 - 0{,}213x_3 + 0{,}229x_4,$$

Регресійний аналіз був проведений у табличному редакторі MS Excel, результати згенеровані у табл. 3.2.

Таблиця 3.3

Регресійна статистика

Множинна R	0,6684993
R-квадрат	0,4062648
Нормований R-квадрат	-1,1843380
Стандартная ошибка	2771841,0
Спостереження	6

Множинний коефіцієнт кореляції (коефіцієнт Пірсона) дорівнює 0,668, тому модель достатньо точно відображає реальний зв'язок між результативною та факторною ознаками. R-квадрат або коефіцієнт детермінації - 0,406 вказує на частку варіації залежної змінної, яка пояснюється варіацією незалежної змінної. Стандартна помилка має значення 2771841,0.

У табл. 3.3 подані результати дисперсійного аналізу, які використовуються для перевірки значущості коефіцієнта детермінації R^2 та надійності рівняння регресії за допомогою F-критерію Фішера.

Таблиця 3.4

Дисперсійний аналіз

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значимость F*
Регресія	4	7,43698E+12	1,85925E+12	0,390412918	0,81524545
Залишок	2	1,26993E+13	6,34967E+12		
Ітого	6	2,01363E+13			

За даними табл. 3.3 F-критерію Фішера складає 0,390, а його значимість 0,815.

Таблиця 3.5

Розрахунок параметрів регресії

	Коэффи-циенты	*Стандартная помилка*	*t-статистика*	*P-Значение*
Y-пересечение	-5183163,906	15658454,99	-0,33101375	0,772097519
Переменная X 1	0,135943581	1,009245865	0,13469818	0,905183113
Переменная X 2	0	0	65535	#ЧИСЛО!
Переменная X 3	-0,212962642	0,231562935	-0,919674999	0,454829895
Переменная X 4	0,228569544	1,95761082	0,116759441	0,917718562

	Нижние 95%	*Верхние 95%*	*Нижние 95,0%*	*Верхние 95,0%*
Y-пересечение	-72556058	62189730	-72556058	62189730,19
Переменная X 1	-4,2064909	4,478378	-4,206490897	4,478378058
Переменная X 2	0	0	0	0
Переменная X 3	-1,2092975	0,783372	-1,209297538	0,783372254
Переменная X 4	-8,19435	8,651489	-8,194349994	8,651489082

Рівняння $\overline{Y}_{1,2,3,4} = -5183163{,}9 + 0{,}136x_1 - 0{,}213x_3 + 0{,}229x_4$ описує залежність прибутку банку від працюючих та непрацюючих активів та коштів фізичних та юридичних осіб, відповідає вимогам точності, надійності і адекватності і може використовуватися для прогнозування результатів. Разом з тим отриманий збиток за останні роки не дає можливість адекватного використання даної моделі, яка може використовуватися для прогнозування прибутку банку.

3.3. Стратегії управління структурою пасивів банку

Існуюча потреба у проведенні інтегрованого дослідження доходності банківської установи спричинена величезними збитками, від яких страждають банки України і у момент фінансової кризи, і у посткризовий період.

Ми пропонуємо дві типові стратегії управління структурою пасивів комерційного банку:

1. «Стратегія забезпечення фінансової стабільності (акуратного поводження зі структурою капіталу та зобов'язаннями) або фінансової санації (в результаті неефективного господарювання, зовнішніх економічних криз, коли є загроза оголошення банкрутства). За такої стратегії основний наголос робиться на дотриманні в нормі фінансових показників і коефіцієнтів. Іноді забезпечення фінансової стабільності не дає можливості розгорнути бізнес, взяти додаткові кредитні ресурси, наростити інший залучений зовні капітал. Часто має місце економія фінансових затрат на маркетинг, рекламу, наукові дослідження та розробки. При цьому може забезпечуватись/відновлюватись фінансова стабільність та навіть прибутковість, однак обсяги виручки і прибутків будуть не такими, якими б вони могли стати за умов експансії.

2. Стратегія прибутковості. Цільовим параметром виступає прибутковість певних напрямів бізнесу та інвестиційних проектів і виділення фінансових ресурсів саме під ці цілі. Якщо певні бізнес-напрями є неефективними і тими, що не дають в короткотерміновому періоді прибутки або навіть є збитковими, то компанія намагається їх позбутись або/і припинити їхнє фінансування. При цій стратегії звужується спектр бізнес-напрямів. За цієї стратегії компанія має ліквідовувати усі неефективні види бізнесу, іноді навіть може згортати перспективні, однак поки що затратні ділянки. Компанія стежить за підвищенням ефективності бізнес-процесів. Прибутковість компанії зростає в коротко-та середньотерміновій

перспективі, однак при цьому часто скорочується диверсифікація бізнесу і компанія не йде на нові інвестиційні, фінансові та кредитні ризики невизначеності, а отже, зменшує шанси підвищення своєї доходності і прибутковості» [37].

Впровадження функції управління фінансовими ресурсами АТ «Ідея Банк» «потребує утворення особливої організаційної одиниці - спеціального комітету при Раді директорів - Комітету з управління фінансовими ресурсами.

Комітет з управління фінансовими ресурсами буде нести відповідальність за визначення сукупного розміру ризиків і їх розподіл, санкціонування стратегії ризику, політики з управління достатністю власного капіталу. Іншими словами, комітет з управління фінансовими ресурсами буде нести відповідальність за стан банку в області ризику і прибутку. Він, аналізуючи діяльність банку, буде визначати його стратегію.

У рамках наступного завдання сформульовано основні напрями вдосконалення системи управління пасивами комерційного банку та розроблено інструментарій їх використання в діяльності банку, а також обгрунтовано тезу про те, що для первинного розбиття активів у процесі багаторівневої портфелізації доцільно використовувати GAP-метод як найбільш підходящий при оперуванні диполями.

Реалізація портфельного підходу виключно для пасивних операцій комерційного банку недоцільна, тому що не тягне підвищення загальної ефективності функціонування кредитної організації. Виходячи з цього, доцільно запропонувати багатокритеріальний алгоритм вибору фінансового рішення в рамках управління не тільки портфелями активів і пасивів комерційного банку, але і їх сукупністю.

Відмінності між ними в тому, що термін і дохід інвестування заздалегідь не визначений, а кредитування засноване на принципах терміновості, зворотності, платності та прибутковості. При використанні зазначених інструментів комерційний банк витягує процентну маржу,

обумовлену різницею між ставками залучення і ставками розміщення коштів. Дана маржа становить один з основних джерел доходу банку.

Таким чином, фінансовий потік комерційного банку являє собою набір як мінімум трьох взаємозалежних складових: залучення, внутрішнього обороту і розміщення ресурсів. Їх взаємна залежність проявляється в тому, що кожна складова є необхідною умовою наступного етапу і достатньою умовою попереднього. У цьому діалектика фінансового потоку, що припускає наявність системи управління фінансовим потоком банку. При цьому основою управління фінансовим потоком є фінансова стратегія комерційного банку» [42].

При вдосконаленні системи управління фінансовими ресурсами банку необхідно керуватися такими принципами, які допоможуть банку (при їх ретельному дотриманні) значно поліпшити проблему фінансового управління пасивів.

1. «Стратегічне планування і базова політика. Правління банку має встановити стратегічні напрямки розвитку банку і контролювати роботу відділів по досягненню цілей. Мета стратегічного планування та управління - впровадження нових і розвиток перспективних напрямів діяльності банків та їх продуктів так, щоб вони сприяли зростанню обсягу операцій і збільшували дохід банку і ринкову вартість його акцій.

2. Чітке розмежування повноважень і відповідальності. Правління банку має чітко визначити зони відповідальності кожного структурного елементу. Система управління повинна бути заснована на принципі делегування повноважень з вищестоящих на нижчі рівні з паралельним створенням ефективної системи контролю.

3. Рівень кваліфікації та незалежності. Істотна частина директорів і фахівців з управління фінансовими ресурсами зобов’язана володіти необхідним рівнем кваліфікації і мати можливість висловлювати незалежне та об’єктивне експертну думку. Для підвищення експертного рівня може створюватися такий комітет, як аудиторський.

4. Адекватний контроль з боку керівництва. У банку слід виконання принципу «жодне рішення не повинно ухвалюватися одноосібно». Основними завданнями внутрішньобанківського контролю є: прийняття вчасних та ефективних рішень, на виконання вимог з ефективного управління ризиками банківської діяльності, на збереження активів банку та належні стан звітності, що дозволяє отримати адекватну інформацію про діяльність банку та пов'язаних з нею ризики.

5. Активне використання в практиці результатів роботи зовнішніх та внутрішніх аудиторів. Система внутрішнього контролю банку (внутрішній аудит) тісно взаємодіє з аудиторськими організаціями, які здійснюють щорічний зовнішній аудит банку. Базові цілі системи внутрішнього контролю - забезпечення дотримання всіма співробітниками банку вимог законодавства при виконанні своїх службових обов'язків; оцінкою заходів з мінімізації ризиків банківської діяльності. 6. Система мотивації і заохочення. Система мотивації повинна включати в себе наступні елементи: адекватне середньогалузевим показникам матеріальне стимулювання; оцінка роботи кожного працівника банку; заохочення за проявлену ініціативу, ефективне виконання завдання; гарантований кар'єрний ріст і навчання персоналу.

7. Підвищення прозорості управління. Практично неможливо організувати ефективні управлінням банком і взаємовідносини між власниками, радою директорів при відсутності прозорої і зрозумілої структури. Права і обов'язки кожної групи акціонерів також повинні бути зрозумілі і чітко сформульовані. Банку слід розкривати інформацію про своїх власників і робити все для підвищення прозорості своєї звітності, тому що це призведе до підвищення якості управління та полегшить доступ е інвестиційного капіталу» [54].

Отже, обговорені шляхи удосконалення системи управління пасивами АТ «Ідея Банк» дадуть змогу збільшити ефективність використання пасивів банку і покращити їхню структуру.